

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΜΕΓΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ 7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1934

ΑΡΙΘ. 14-15

ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν»

Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ δημοσίου Αὐτοῦ βίου ὁ Κύριος τὸ μὲν ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν», «ἐν τῷ ἱερῷ», «ἐν ταῖς συναγωγαῖς», ἐν οἴκοις, ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, «ἐκ τοῦ πλοίου», «ἐν ταῖς πλατείαις», «καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας», ἐνὶ λόγῳ ἀδιακόπως καὶ πανταχοῦ. Πρὸς τὴν διδασκαλίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξ ἴσου ὀδιακόπως εἰργάζετο, τὰ δὲ ἔργα Αὐτοῦ ἦσαν «ἔργα τοῦ πέμψαντος» Αὐτόν, ἦσαν ἔργα μαρτυροῦντα, ὡς ἐβεβαίουν, «ὅτι ὁ Πατὴρ με ἀπέσταλκε», ἦσαν «σημεῖα» τῆς θείας Αὐτοῦ ἀποστολῆς καὶ ιδιότητος· τὰ «ἔργα» δὲ Αὐτοῦ ἐκεῖνα ἐνεῖχον πειστικότητα περισσοτέραν ἢ ἡ διδασκαλία διὰ φύσιν ὅποια ἡ τῶν Ἑβραίων, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Κυρίου: «κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε», «...εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι». Τῆς διδασκαλίας ταύτης καὶ τῶν ἔργων τοῦ Κυρίου ἐγγύτεροι καὶ ἀμεσώτεροι ἀκουσται καὶ θεαταὶ ὑπῆρξαν οἱ καθ' ὅλον Του τὸν δημόσιον βίον μέχρι τοῦ θανάτου Του ἀχωρίστως μετ' Αὐτοῦ συμβιώσαντες μαθηταὶ Του, διὰ τοῦτο δὲ αὐτοὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν κατὰ ἀλήθειαν καὶ τὴν μὲν καὶ τὰ δέ, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν νὰ πεισθῶσι περὶ τῆς πραγματικῆς Αὐτοῦ φύσεως καὶ ἀποστολῆς. Πράγματι δέ, ὅταν ποτὲ ἠρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς «ὕμεις δὲ τίνα μὲ λέγετε εἶναι»; ὁ Πέτρος, οἶονεὶ ἐκ προσώπου καὶ τῶν λοιπῶν, ἐκφράζων τὴν γενικὴν τῶν συμμαθητῶν γνώμην, ἐν τῷ ἅμα καὶ αὐθορμήτως ἀπήντησε «σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος».

Τοιαύτην λοιπὸν ἀπὸ τε τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τοῦ ὅλου Αὐτοῦ χαρακτήρος εἶχον ἀποκομίσει περὶ τοῦ προσώπου Του ἐντύπωσιν καὶ πεποιθήσιν.

Καὶ πᾶς τις θὰ ἀνέμενεν ὅπως ἡ πίστις αὐτῆ τῶν μαθητῶν ἐξακολουθῆ ἐκδηλουμένη ἔμπειδος καὶ ἀκλόνητος, διότι καὶ πάντων καὶ αὐτῶν ἡ πεποίθησις ἦτο ὅτι «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος», καὶ ὅτι καὶ ὁ λόγος Αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα ἦσαν καὶ ἐποιοῦντο «ἐν ἐξουσίᾳ» ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένη καὶ ἀναγνωριζομένη καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ αὐθεντικῶς ὑπ' Αὐτοῦ μεταδιδόμενη.

Παρὰ πάντα ταῦτα, ὅταν ὁ Ἰησοῦς συλληφθῆς ἐσύρθη εἰς τὸ συνέδριον καὶ ἐπηκολούθησε τὸ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου δράμα τὸ ὅποῖον συνεχίσθη εἰς τὸν Γολγοθᾶν καὶ κατέληξεν εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον, τὰ πράγματα μετεβλήθησαν ἄρδην: ἡ θερμὴ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον σταθερὰ ἐκεῖνη πίστις εἶχεν ἐξατμισθῆ, καὶ ἐνῶ οἱ νομοδιδάσκαλοι καὶ ἀρχιερεῖς ἐξεδικοῦντο καὶ οἱ ὄχλοι κατηρώντο καὶ ὕβριζον τὸν τέως θαυμαζόμενον καὶ ὑμνούμενον, οἱ μαθηταὶ τοῦ Διδασκάλου ἐγίνοντο ἄφαντοι. Θύματα τῆς δειλίας, γυμνοὶ τῶν ὠραίων ἐλπίδων, ἔρμαια τῆς ἀπογοητεύσεως, κενοὶ τῆς προτέρας πίστεως, περιδεεῖς ἐκλείσθησαν εἰς κρυψῶνας, ἵνα μὴ περιπέσωσιν εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν ἐκδικητῶν.

Ἄλλ' αἴφνης μετὰ χρόνον ὀλίγιστον, μετ' ἡμερῶν τινῶν μόνον ἀρόδον, βλέπομεν αὐτοὺς ὑποστάντας μίαν μεταβολὴν παραδοξοτάτην καὶ ἀπροσδόκητον. Πεντήκοντα μόλις ἡμέρας μετὰ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα τὰ τραγικὰ εἰς Πέτρος, ὅπως ἀνόμοιος πρὸς τὸν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως περὶτρομον ἀρνητὴν τοῦ Διδασκάλου του καὶ τ' ἐν μετὰ ταῦτα ἐλεεινὸν φυγάδα, «σταθεῖς» κατενώπιον πλήθους μεγίστου οὐ μόνον Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ «ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν», «ἐπήγε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς» μετὰ πρωτοφανοῦς παρησιας πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐκ τῆς πλησμονῆς τῆς βαθυτάτης του πεποιθήσεως ὅτι «Ἰησοῦν τὸν Ναζω-

ραϊον», περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Δαβὶδ προεῖπεν ὅτι «οὐ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν», «τοῦτον τὸν Ἰησοῦν» «ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε», «ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὐ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες». Μετὰ τινα χρόνον εἰς Σαῦλος, τρομερὸς τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ διώκτης, «ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου μέχρι τοσοῦτου, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ φανατικὸν ταξείδιον μέχρι Δαμασκοῦ διὰ νὰ φέρῃ ἐκεῖθεν χριστιανούς «ἄνδρας» καὶ γυναῖκας» εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ «δεδεμένους», πρὸς γενικὴν κατάπληξιν ἤρξατό μετὰ πρωτοφανοῦς ζήλου κηρύσσων «Χριστὸν ἐσταυρωμένον» καὶ εὐαγγελιζόμενος «Χριστὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν», τὸ δὲ σπουδαιότερον, ἔφθασε νὰ γράφῃ πρὸς τοὺς Κορινθίους, ὅτι «εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν», ὅτι δὲ ἄνευ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἀδύνατος καὶ ἀστήρικτος ἡ ἀνάστασις νεκρῶν. Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη τοῦ Σαύλου μεταβολὴ εἰς κήρυκα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ Παῦλον εἶνε κατὰ τοσοῦτο μεζζονος προσοχῆς ἀξία. καθ' ὅσον συντεκμηριοὶ γενικὴν καὶ ἀπολύτως ἀκλόνητον τὴν παρὰ τοῖς μαθηταῖς τοῦ Ἰησοῦ πεποιθήσιν εἰς τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως, τὸ ὁποῖον ἐγνώριζον τόσον πραγματικὸν καὶ ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως, ὥστε διημαρτυρούμενοι νὰ ἀνακράζωσιν ἐνώπιον τῶν βλοσυρῶν ἀρχόντων, γραμματέων καὶ ἀρχιερέων «οὐ δυνάμεθα ἡμεῖς ἂ εἶδομεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν» καὶ νὰ ὑφίστανται διὰ τοῦτο ἀμείλικτον διωγμὸν καὶ βασάνους καὶ θάνατον ἔτι. Ἐκτοτε, παρὰ τὴν δεινὴν, συνεχῆ καὶ πολύτροπον κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀντίδρασιν ἡ χριστιανικὴ πίστις διεδίδετο ὁσημέραι τάχιστα καὶ εὐρύτατα, ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πηχθεῖσα Ἐκκλησία ἠδύνητο, ἐκραταιοῦτο καὶ ἐμεγαλύνετο ὡς ὄλως νέα ὄψις καὶ νέα ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ νέα αὕτη τῆς ἱστορίας τροπὴ ὀφείλεται εἰς τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως· τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως εἶνε τὸ μοναδικὸν θαῦμα τῆς ἱστορίας. Δὲν θὰ ὑπῆρχε πίστις χριστιανικὴ καὶ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐὰν δὲν ἀνίστατο ἐκ τῶν νεκρῶν ὁ ὑποστάς τὸν σταυρικὸν θάνατον καὶ ταφείς Χριστός, ἔστω καὶ ἂν ἤδη ὑπῆρχον ἡ διδασκαλία Του καὶ τὰ θαύματά Του. Διότι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Ἐκ-

κλησία ἐθεμελιώθησαν κυρίως ἐπὶ τῆς πίστεως τῶν ἀποστόλων καὶ μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ θὰ ἦτο ὁ ὀριστικὸς τάφος τῆς πίστεως τῶν ἀποστόλων, διότι θὰ ἀπεδείκνυε τὴν κενότητα τῶν ἐλπίδων των καὶ τὸ μὴ ἀληθές τῆς διδασκαλίας Του. Μόνον τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως, ἐρχόμενον ὡς ἐπαλήθευσις τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς κύρωσις ἀμφοτέρων, δύναται νὰ νοηθῆ ὡς ὁ ἀποκρῶν λόγος τῆς γενέσεως, τῆς διαδόσεως καὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ συνεχίσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τῆς Ἱστορίας τὸ μέγιστον θαῦμα, διότι εἶνε τὸ γενεσιουργὸν αἷτιον τῆς νέας ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, διὸ καὶ ἐδημιούργησε νέαν χρονολόγησιν, σημαίνουσαν νέαν ἀπότομον τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας καμπήν. Μόνον ὁ Θεὸς ἠδύνατο νὰ μεταστρέψῃ κατὰ τρόπον ἀντίθετον πρὸς τὴν προτέραν φορὰν τῆς ἱστορίας τὸν ροῦν, καὶ διὸ ἐν ἀκαρεῖ, διότι μόνον συγκλονιστικὸν γεγονός, ὁποῖα ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις τοῦ «Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»—ὡς Τὸν εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ ἀπ. Πέτρος—ἠδύνατο νὰ ἀνακαινίσῃ κυριολεκτικῶς τοὺς τέως «ἀγραμμάτους καὶ ἰδιώτας» καὶ δειλοὺς καὶ φυγάδας ἀλιεῖς εἰς ἥρωας «καινῆς διδασχῆς» ἀφαντάστου ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς προοπτικῆς. Τὸ θρησκευτικὸν ἐκεῖνο περὶ ἐνὸς ἐσταυρωμένου καὶ ἀναστάντος Χριστοῦ κήρυγμα τῶν ἀπλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων θὰ ἦτο ἡ μεγίστη τῶν ἀφροσυνῶν καὶ τῶν μωριῶν, ἐὰν δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀληθείας τῆς Ἀναστάσεως.

Διὰ τοῦτο ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἀποτελεῖ μοναδικὸν θαῦμα τῆς Ἱστορίας.

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ

ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»!

Τὴν Ἁγίαν Πόλιν δογῶν αἱ κραυγαὶ τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ζῆτεῖ τὸν θάνατον Ἐκείνου, ὃν ὑπεδέχθη πρὸ ὀλίγων μόλις ἡμερῶν μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν μελωδίαν τοῦ «Ὡσαννά»! Βραγχναὶ φωναί, αἱ ὁποῖαι ἐξέρχονται ἀπὸ στήθη πυρπολούμενα ἀπὸ κακοῦργον φανατισμὸν! Ἡ μαζὴ ἀχαριστία καὶ πάλιν ἐχειλίξει ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν τέκνων τοῦ Ἰσραὴλ! Αὐτόν, τοῦ ὁποίου τὴν δύναμιν δὲν ἠδύνατο παρὰ νῆ

θαυμάζουν «αينوῦντες τὸν Θεόν», αὐτὸν τὸν ἴδιον, τὸν ὅποιον ἐπευφήμησαν ὡς «Ἴδὸν τοῦ Δαβὶδ», τὸν βλέπουν σήμερον νὰ πάσχει καὶ τὸν πόνον Του τὸν αἰσθάνονται ὡς ἰδικήν των ἡδονήν!... Τὸ αἷμα, τὸ ὅποιον τρέχει ἀπὸ τὰς πληγὰς Του, ἐξάπτει ἀκόμη περισσότερον τὴν μανίαν τοῦ πλήθους καὶ κανεὶς δὲν συγκινεῖται ἐνώπιον τοῦ μαρτυρίου Του! Διὰ νὰ κορέσουν τὴν δίψαν των—δίψαν αἵματος!—δὲν ζητοῦν παρὰ τὸν μαρτυρικώτερον θάνατον, τὴν ἀτιμότεραν καταδίκην δι' Ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος δὲν ἠθέλησε παρὰ μόνον τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐτυχίαν τὴν ἰδικήν των! Καὶ προτιμοῦν ἀπὸ τὸν Ἀναμάρτητον τὸν «ἐπίσημον ληστήν», ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς συνεπείας τῆς πράξεώς των!

Ἴδου ἀνάγλυφος ἡ εἰκὼν τῆς σταθερότητος τοῦ ἀμόρφου πλήθους, τὸ ὅποιον ὑπόκειται διαρκῶς εἰς τὰς ἐνέδρας τῶν λαοπλάνων... Ἀλλὰ μήπως καὶ ἡμεῖς, παρ' ἔλθην τὴν εὐλαβῆ συγκίνησιν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, παρ' ἔλθον τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ὅποιον κάποτε αἰσθανόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, δὲν ἔχομεν στιγμὰς, κατὰ τὰς ὁποίας λησιμονοῦμεν τελειῶς τοὺς καλοὺς μας ἐνθουσιασμοὺς, ἀπεμπολοῦμεν τὰς ἱεράς μας συγκινήσεις καὶ, ἔχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ καταδικάζομεν—ἀνεξέταστον πολλάκις τελειῶς—Ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου τὸν ἀδικον θάνατον πολλάκις ἐθρηνήσαμεν κατὰ τὴν ἀναπόλησιν τοῦ Θείου Πάθους; Ἴσως νὰ μὴ μας εἶναι ἐπιθυμητὴ ἡ ἀνακίνησις ζητημάτων τοιούτων θιγόντων τὰς μάλλον ἀποκρύφους τῆς καρδίας πτυχὰς, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀκούεται ἡ φωνὴ τῆς Ἀληθείας, χάριν τῆς ὁποίας ἐσταυρώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

* *

Ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ «ἐξουσία», μετὰ τῆς ὁποίας ἐδίδασκε τοὺς πάντας, ἡ «γλυκύτης», μετὰ τῆς ὁποίας ἐφέρετο πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, ἡ «παρρησία», μετὰ τῆς ὁποίας ἠλεγχε τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν, ἡ ἀγάπη, τέλος, ἡ ὁποία ὑπῆρξε πάντοτε τὸ κίνητρον ὀλοκλήρου τῆς ζωῆς Του, καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας τῆς, διότι αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ ὁ σκοπὸς Του, ἐκίνει πάντων τὴν περιέργειαν, πλείστον τὸν θαυμασμόν, ἄλλων τὴν ὑποψίαν καὶ τὸν φθόνον καὶ πολλῶν προεκάλει τὴν μεταμέλειαν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν. Ἡ δύναμις τῶν ἔργων του εἴλκυε τοὺς πάσχοντας καὶ ἡ γλυκύτης τῆς ἀγάπης Του ἐσαγήνευε τὸν τεθλιμμένον καὶ ἄρτον ἀκόμη ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τὰ πεινῶντα πλήθη, διότι ἠθελε τὴν ἀγάπην Του ἐπεκτεινομένην εἰς ἕλας τὰς λεπτομερείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Μὲ πόσῃ ἔμως πικρίαν διέβλεπεν ὅτι ἦτο δυνατόν διὰ τοὺς ἄρτους καὶ μόνον νὰ Τον ἀκολουθοῦν τὰ πλήθη! Καὶ ἐπέστησεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὴν προσοχὴν τοῦ τρέχοντος πρὸς Αὐτὸν ὄχλου «ὅτι ἐφάγετε καὶ ἐχορτάσθητε», διὰ τοῦτο μὲ ζητεῖτε, εἶπεν ὁ Κύριος, ὁ ὅποιος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἠδύναται νὰ διανοηθῆ ὅτι ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ κολακεύσῃ τὰ πλήθη, ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ ἀφήσῃ νὰ νομισθῆ ὅτι ἔχει καμμίαν ἀξίαν ἢ ἀπατηλὴν εὐσέβειαν, αἱ ἐξωτερικῶς ὡραῖαι ἐκείναι πράξεις τῶν, ὁποίων προτιμῶμεν ἐν τούτοις νὰ ἀγνοοῦμεν τὰ βαθύτερα αἷτια καὶ τὰ ἐλατήρια τὰ πραγματικά.

Πόσον εἶχε δίκαιον νὰ μὴ ἐμπιστευεῖται εἰς τὴν λατρείαν καὶ εἰς τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ πλήθους!.. Ἴδού· οἱ κρᾶζοντες προχθές «Ὡσαννά» κραυγάζουν σήμερον «Σταυρωθήτω»!

* *

Δὲν ἀρκεῖ ν' ἀναγνωρίζῃ τις ὠρισμένας ιδιότητες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ πιστεῖται ἀπλῶς—κατὰ θεωρίαν—εἰς τὴν ὑπερφυσικὴν Του δύναμιν καὶ εἰς τὴν θεϊκὴν Του φύσιν, εἶναι ἀνάγκη εἰλικρινῶς νὰ ἔλθῃ, χριστιανέ, «πρὸς τὸ φῶς». Καὶ δὲν ἔρχεται «πρὸς τὸ φῶς» τοῦ Χριστοῦ ὁ μὴ θέλων νὰ τηρήσῃ τὰ παραγγέλματά Του. Ὁ ἴδιος τὸ εἶπε· «Πᾶς ὁ τὰ φαῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ αὐτοῦ τὰ ἔργα ὅτι πονηρὰ ἔστι»...

Ἴδου τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας ταύτης εἰς τὰ στυγνὰ πρόσωπα τῶν Ἀρχιερέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἰς τὴν ἐπάρατον πράξιν τοῦ Ἰούδα! Ἐρχονται τῆς κακίας των καὶ «μισοῦσι τὸ φῶς», δὲν θέλουν ν' ἀκούουν τὸν Δίκαιον καὶ πραγματοποιοῦσι σήμερον ὅ,τι προεἶπεν ὁ πρεσβύτερος Συμεὼν... «ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί!» Τὸ μαρτύριον τοῦ Θεανθρώπου ἐπιγύνει ἄπλετον φῶς εἰς τὰς καρδίας τῶν ἐχθρῶν Του, οἱ ὅποιοι, θανατοῦντες τὸν Ἀναμάρτητον, δὲν ζητοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ κατασιγάσουν τὸ στόμα τῆς Ἀληθείας, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὔρη δικαίωσιν ἢ ὑποκριτικὴν των δικαιοσύνην!

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχη τις τὴν καλὴν διάθεσιν μόνον νὰ ἴδῃ τὸν Χριστὸν· πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ «ἄρῃ τὸν σταυρόν» Του.. Ἴδου διατί οὔτε ὁ Ἡρώδης ὠφελήθη ἀπὸ τὴν γνωριμίαν Του, οὔτε ὁ Πιλάτος ἠδυνήθη μέχρι τέλους νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνήν, τὴν ὁποίαν τοῦ ὑπηγόρευεν ἡ δικαιοσύνη. Μὲ ὀλίγον ὕδωρ ἀπέπιψεν ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἰουδαίας τὴν ἐνοχλήν του διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Ἀθῶου, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπιστημύτατα εἶχε δηλώσει ὅτι «οὐδεμίαν αἰτίαν θανάτου» εὔρισκεν «ἐν αὐτῷ»! Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνον, τὸ νὰ θασισθῆ κανεὶς εἰς τὴν δῆθεν προσηγγένην συνειδήσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνάγκην νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν ἀπόλυτον καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν «ἀλήθειαν»! Εἶναι τόσον πολύπλοκοι τῆς συνειδήσεως οἱ ἐλιγμοὶ καὶ τόσον εὐκολοὶ οἱ συμβιβασμοί, ὅταν δὲν τὴν φωτίξῃ τὸ μοναδικὸν «φῶς» τῆς θείας ἀληθείας! Ἴδου ὅτι ὀλίγον ὕδωρ θεωρεῖται ἀρκετὸν διὰ νὰ ἀποπλύνη τὴν κηλίδα τοῦ ἀθῶου αἵματος ἀπὸ τὴν συνειδήσιν ἐνὸς Ἡγεμόνος, ὅστις φοβεῖται τὸν Δίκαιον, διότι φοβεῖται τὴν μανίαν τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀρχόντων τὰς βαδιουργίας καὶ τρέμει μήπως χάσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Καίσαρος!...

* *

Δὲν χρειάζονται μεγάλοι ὑποσχέσεις διὰ νὰ μείνῃ τις πλησίον τοῦ Χριστοῦ· δὲν ἔχουν καμμίαν ἀπολύτως ἀξίαν αἱ ὑποσχέσεις αὐταί. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ προσέξωμεν αὐτοὺς τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἰδίως τὸν θερμότατον Πέτρον... Ποῦ εἶναι ἐκεῖνοί, ὅταν ὁ Διδάσκαλος πάσχει καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποθνήσκει ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ; Ἐσκορπίσθησαν!... Τί ἔκαμεν ὁ Πέτρος, ὅτε εὐρέθη ἐμπρὸς εἰς μίαν «παιδίον»,

ἢ ὅποια τοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς ἀπὸ τούτων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ: Τὸν ἀπηνήθη «μεθ' ἑρκου» φρικτοῦ! . . .

Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ μείνῃ τις πλησίον τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς ἀληθινὴν ἀφοσίωσιν καὶ συνεχῆ προσπάθειαν. Τὸ δεῖγμα τῆς ἀφοσίωσης αὐτῆς μᾶς παρέχουν ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ αἱ Ἰσραὶ γυναῖκες καὶ ὁ Ἰωάννης, ἡ δευτέρα ἐπίγειος παραμυθία τοῦ θνήσκοντος Λυτρωτοῦ: «Τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός . . . ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρά!» Αἱ στιγμαὶ τῆς «ρόμφαλας» τῆς δόξης φωτίζουν ἐδῶ καρδίας εὐκρινῶς ἀγαπώσας, ψυχὰς πραγματικῶς ἀφιερωμένας, πίστιν ζῶσαν καὶ ἐνεργόν. Ἰδοὺ τὸ ἄλλο εἶδος τῶν «διαλογισμῶν», τοὺς ὁποίους τὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτει «ἐκ πολλῶν καρδιῶν»!

* *

Πρὸς τὰς θρηνοῦσας γυναῖκας τῆς Ἱερουσαλήμ ἔλεγεν ὁ Χριστός, ἐνῶ ἀκόμη ἐθάδιζε τὴν ὁδὸν τοῦ μαρτυρίου φέρων ἐπ' ὤμων τὸν σταυρόν. «Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πληρὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν». Τὴν ἰδίαν προτροπὴν ἀπευθύνει καὶ σήμερον ὁ Κύριος πρὸς ἕλους ἐκείνους, ὅσοι βλέποντες τὴν κατὰστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται καὶ σήμερον ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν καὶ μὴ διακρίνοντες εὐκόλως μεταξὺ αὐτῶν μήτε τῶν ἁγίων γυναικῶν τὴν ἐγκαρτέρησιν μήτε τοῦ Ἰωάννου τὴν μέχρι θανάτου ἀφοσίωσιν, εἶναι ἔτοιμοι ν' ἀπαισιοδοξήσουν διὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Βλέποντες ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὑπάρχουν ἀκόμη οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων καὶ ὅτι τὸ θρησκευτὸν πλήθος δὲν διαφέρει πολλὰς τοῦ ὄχλου, ὁ ὁποῖος τὴν μίαν ἡμέραν ἤθελε ν' ἀνακηρύξῃ τὸν Χριστὸν βασιλέα καὶ τὴν ἄλλην ἐζήτησε μὲ τὴν ἑρμηνείαν νὰ Τον παραδώσῃ εἰς τὸν χειρότερον θάνατον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἕνα . . . ληστὴν, δὲν αἰσθάνονται τὴν ἱκανότητα ν' ἀναμείνωσιν ἐπὶ πλέον καὶ ῥίπτουσιν λίθον καταδίκης ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ!

Καὶ ὅμως, . . . «σκληρόν ἐστι» τὸ «πρὸς κέντρα λακτίσειν» καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἀρχίζει νὰ τὸ συνασθάνεται σήμερον αὐτὸ καὶ μὲ ἀγωνίαν νὰ ἐπιστρέφῃ πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δύναται μόνος νὰ τὴν σώσῃ. Ἐὰν ὑπάρχουν ἀκόμη οἱ «ἀπολλύμενοι», οἱ νομίζοντες «μωρίαν» τὸν «λόγον τοῦ σταυροῦ», καὶ οἱ ἄλλοι, διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι «σκάνδαλον» ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν ὑπάρχουν καὶ μεταξὺ τῶν πιστῶν οἱ θέλοντες εὐπροσωπήσαι ἐν σαρκί» καὶ ὑποστελλόμενοι διὰ τοῦτο τὴν πίστιν, «μόνον ἵνα μὲ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται», προστίθενται ὅμως καθ' ἐκείστην τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ οἱ «σωζόμενοι», διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Σταυρὸς ἀναδεικνύεται: «δύναμις Θεοῦ» ἀληθινή καὶ ἡ μοναδικὴ «σοφία».

* *

Εἴθε πολλοὶ ἐκ τῶν συγκινουμένων μὲ τὴν σωτήριον ἀνάμνησιν τοῦ Γολγοθᾶ νὰ εὐρωσιν ἀληθῶς ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀληθινὴν «δύναμιν τοῦ Θεοῦ» καὶ νὰ μὴ χαθῶσιν εἰς τὸ ἀνόνημον πλήθος. Ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις, ἐφ' ἧσον δυνάμεθα νὰ ἐχω-

μεν συναίσθησιν αὐτῆς καὶ νὰ ταπεινούμεθα δι' αὐτήν, δὲν εἶναι ἐμπόδιον ἀνυπερέβλητον διὰ τὴν σωτηρίαν. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὅποιοι Τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ὁ Πέτρος, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπηνήθη, δὲν ἠμποδίσθησαν διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς Αὐτόν, διότι κατὰ βάθος Τὸν εἶχον ἀγαπήσει. Εκείνο, τὸ ἔπιπτον θ' ἀποτελέσῃ τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν θα εἶναι ὁ κόσμος, τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιπολαιότητος, τῆς οἰήσεως καὶ τῆς δοκησιοσφίας, ἡ ἀγάπη τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ προσκόλλησις εἰς τὸ συμφέρον ἢ ἀφοσίωσις εἰς τὸν χρυσὸν καὶ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἁμαρτίας, διότι ἐξ αὐτῶν προέρχονται τῆς συνειδήσεως οἱ ἐλιγμοὶ καὶ ἡ συμβατικότης καὶ αὐτῶν ἕματα ὑπῆρξαν οἱ σταυρωταὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ συνδέσαντες τὸ ὄνομα τῶν πρὸς τὸ μεγαλύτερον ἀνοσιούργημα τῆς ἀνθρωπίνης κακίας. E.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συμπλήρωσις δέκα καὶ ἐννέα αἰῶνων ἀπὸ τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ συγγραφῶσι πλείοι μελέται πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας τοῦ ἐπι τοῦ Γολγοθᾶ Πάθους. Μεταξὺ τῶν μελετῶν τῶν ἀξιοσημείωτος τυγχάνει ἡ ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθεῖσα ἐκτενὴς πραγματεία τοῦ Ἑλλήνος Καλλιᾶ Σταυρίδου δημοσιευθεῖσα γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον Chronologie de la Passion: étude historique et scripturaire pour Callias J. Stavrides (ἐκ σελ. 112) καὶ ἐπισύρασα τὴν προσοχὴν ἰῶν ἐπιστημόνων.

Κατὰ τὸν σ., τὸ ζήτημα τοῦ Πάσχα εἶνε ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἐπησχόλησαν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι σήμερον. Εὐρεθέντες οὗτοι πρὸ διαφεροσῶν παραδόσεων τῆς ἀρχαιότητος, πρὸ σκοτινῶν τιμῶν εὐαγγελικῶν κειμένων καὶ φαινομενικῶν ἀντιφάσεων αὐτῶν, ἠγωνίσθησαν νὰ λύσουν τὰ προβλήματα ταῦτα, ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῶν δὲ ταῦτα κατέφυγον εἰς ὑποθέσεις ἐνίοτε παρακινδύνους, οὐδαμῶθεν δικαιολογουμένας. Βεβαίως ὁ σκοπὸς τῶν ἤτο ἀξίεπαινος, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ καθορισθῇ κατὰ τῶν ὀρθολογιστῶν ἡ ἀξιοπιστία τῶν Εὐαγγελίων· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιτυχές. Οἱ ἀδυσχελεῖς τῶν κριτῶν ὁμολογοῦν ὅτι πολλὰ ζητήματα ἀπομένουν ἀκόμη τόσον σκοτεινά, ὅσον καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἰδίως ὁ καθορισμὸς τῆς Παρασκευῆς ὡς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ἡμῶν γεννᾷ τὰ δυσλυτότερα προβλήματα, ὧν οὐδεὶς μέχρι σήμερον ἠδυνήθη νὰ παράσῃ τὴν λύσιν. Καὶ δὲν ἠδυνήθησαν μὲν πάντως οἱ ὀρθολογισταὶ νὰ κλονήσουν τὴν ἀληθολογίαν τῶν Εὐαγγελιστῶν, αἱ δὲ ἐρμηνεῖαι τῶν, ὡς τὰ πολλά, εἶνε φανταστικαί, ἂν μὴ καὶ παιδαριώδεις, ἀλλ' ἐξ ἄλλου εἶνε βέβαιοι ὅτι δὲν ἀνῆρθησαν ἀκόμη κατὰ τρόπον ἀναντίρρητον τινὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν.

Τοιαύτας ὁ σ. ἐμφανίζει τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἀνέλαβε τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος, ἐν τῷ συγγράμματι του δὲ παρέχει τὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης του.

Κατὰ τὸν κ. Σταυρίδην, τὸ ὑπὸ τινων ἀπολογητῶν προβληθέν, ὅτι ὁ Κύριος ἐφόρτισε τὸ Πάσχα μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον τῆς καθωρισμένης ἡμερομηνίας εἶνε ἀπαράδεκτον, διότι ἀπηγορεύετο ἀπολύτως ὑπὸ τοῦ νόμου ὁσάκις ἦτο ἀδύνατος ὁ ἐφορτισμός του τῇ 15 Νισάν. ἀνεβάλλετο διὰ τὴν 15 τοῦ ἐπομένου μηνός, οὐδέποτε ὅμως ἐφορτίζετο τῇ παρῶμονῃ.

Κατὰ τοὺς συνοπτικοὺς, ὁ Κύριος εὐρίσκειτο ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ τῇ Τετάρτῃ, 14 Νισάν. Ἐκεῖθεν ἀποστέλλει τοὺς δύο ἀποστόλους νὰ παρασκευάσωσι τὰ τοῦ Πάσχα, δὲν τοῖς δίδει ὅμως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ οἰκοδεσπότη διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ Ἰούδας νὰ τὸν καταλάβῃ παρ' αὐτῷ, ὡς ἀποφασίσας νὰ τὸν παραδώσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πασχαλλίου γεύματος. Τὸ γεγονός τοῦτο ἠγάγαζε τὸν Ἰούδα νὰ μείνῃ μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ νὰ μετάσχῃ τοῦ γεύματος, ἐγκαταλείπων τὴν ιδέαν νὰ ἐξέλθῃ πρὸ τῶν ἄλλων πρὸς διάπραξιν τῆς προδοσίας. Αὐτὸς ὅμως ὁ Ἰησοῦς, μετὰ τὴν συντέλειαν τῆς προσευχῆς του, ἐγκαταλείψας τὸ ἀνώγειον, ἀπεμακρύνθη εἰς τὸν κήπον τῶν ἐλαιῶν. Ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου εἶχεν ἐπιστῆ ἡ 15 Νισάν. Κατὰ τὸν σ., αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, Πέμπτην, 15 Νισάν, ἐπῆλθεν ἡ ἀγωνία, ἡ σύλληψις ἐν Γεθσημανῇ, ἡ δίκη καὶ, περὶ τὴν 3 ἑσπερινήν, ἢ καὶ ἀργότερον, ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ. Τὸ σκότος, ὁ σεισμός, ἡ σχίσις τοῦ καταπετάσματος κλ. διέσπειραν τὸν πανικὸν εἰς τοὺς πανταχόθεν εἰς Ἱερουσαλήμ συρφεύσαντας προσκυνητάς, καὶ ἐπληκλούθησεν ὁ λογισμὸς ὡς διυπίστασις τοῦ ἐπελθόντος θανάτου.

Ἐν τῷ μεταξὺ Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀρμαθαίας ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τοῦ Πιλάτου, ἐδέησε δὲ παρέλθῃ ἀριστὰ μακρὸς χρόνος ἵνα γείνῃ ἡ ἀγορὰ τῆς συνδόνος καὶ τῶν ἀρωμάτων καὶ διεξαχθῶσι τὰ πρὸς ἐνταφιασμὸν νόμιμα, λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ θάνατος ἐπῆλθε τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἐορτῆς τῶν Ἀζύμων, ἣτις ἦτο ἡμέρα ἀργίας, ὁ Ἰωσήφ δὲν ἠδύνατο νὰ ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, εἰ μὴ μόνον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἦτοι τὴν 16 Νισάν, Παρασκευήν.

Ἐπειτα ἐδέησε νὰ παρέλθῃ ὀλόκληρος ἡ νύξ διὰ νὰ τελεσθῶσι τὰ ἐπὶ τῷ νεκρῷ τεθεσπισμένα. Καὶ τῶν πτωχότερων νεκρῶν ἡ προεντάφιος περιποίησις ἐγένετο ἐπιμελής, πόσῳ μᾶλλον διεξοδικωτέρα θὰ ἔπρεπε νὰ γείνῃ διὰ τὸ σῶμα τοῦ Διδασκάλου, ἐν ᾗ καταστάσει εὐρίσκειτο. Λαμβανομένου δὴλ. ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐκ τῆς μαστιγώσεως καὶ τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου ἀφθονος αἰμορραγία καθήμαξαν τὸ σῶμα ὀλόκληρον, οἱ δὲ θρόμβοι τοῦ αἵματος ἀπεξηράνθησαν ἐν τῷ μεταξὺ, ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος πρὸς καθαρισμόν τοῦ σώματος διὰ παρατεταμένων πλύσεων διὰ θερμοῦ ὕδατος, κατόπιν δὲ εἶδε νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ δι' ἀρωμάτων περιποίησις τοῦ νεκροῦ. Ὡς πρὸς τοῦτο τὸ σημεῖον ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης πληροφροεῖ ὅτι ὁ προσελθὼν διὰ τὸν ἐνταφιασμὸν

Νικόδημος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ «μίγμα σμύρνης καὶ ἄλλης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν» σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ δι' ἀρωμάτων ἐπίλειψις τοῦ νεκροῦ ἀπῆται περίπλοκον μακρὰν διαδικασίαν, ὅσον καὶ ἂν οἱ ἔβραιοὶ δὲν ἐμμοῦντο ἐν τούτῳ κατὰ πάντα τοὺς αἰγυπτίους, παρ' ὧν ἀσφαλῶς καὶ ἐδαφίσθησαν τὸ ἔθιμον. Ἦς περὶ τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον εἴλαβοῦς ταύτης πολυπραγμασύνης δὲν μετέσχον οἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποδράντες μαθηταί, ἀλλ' οὔτε καὶ αἱ γυναῖκες, αὐταὶ διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ νόμου ὁ μόνος παραμείνας παρὰ τὸν σταυρὸν Ἰωάννης ἠσχολεῖτο πρὸς παραμυθίαν καὶ ἀνακούφισιν τῆς Θεομήτορος ἐπομένῳ; ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ Νικόδημος θὰ ἐβοηθούντο ὑπὸ τῶν θεραπόντων τῶν.

Οὕτω τὰ καθήκοντα ταῦτα κατέλαβον τὴν νύκτα σχεδὸν ὀλόκληρον, κατὰ δὲ τὴν χαραυγὴν τῆς 16 Νισάν ὁ Κύριος ἤδη ἀνεπαύετο ἐν τῷ τάφῳ. Οὕτω ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρέμεινεν ἐντάφιος μέγα μέρος τῆς Παρασκευῆς, ὀλόκληρον τὸ Σάββατον, καὶ μέγα μέρος τῆς Κυριακῆς, διότι ἡ ἡμέρα παρ' ἔβραίους ἐλογίζετο διαρκούσα μεταξὺ δύο ἐπαλλήλων δύσεων τοῦ ἡλίου.

Τοῦτο εἶνε ἐν συντόμῳ τὸ περιεχόμενον τοῦ συγγράμματιος τοῦ κ. Σταυρίδου ἐπὶ τῆς χρονολογίας τοῦ Πάθους. Ὁ S. Protin ἐν τῇ Documentation Catholique φρονεῖ ὅτι, κἂν δὲν συμφωνήσῃ τις πρὸς τὸν σ., δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀρνηθῇ τὴν πεφωτισμένην του εὐσέβειαν, τὴν ἀξιοσημείωτον ἀντικειμενικότητα, τὴν κριτικὴν ὀξύνοιαν καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς διαπραγματεύσεως πνεῦμα. Ὁ δὲ J. Vernon ἐν La Croix χαρακτηρίζει τὴν μελέτην ὡς τολμηρὰν μὲν διότι εἰσηγεῖται λύσιν τοῦ προβλήματος διάφορον τῆς παραδεδεμένης, ἀλλὰ ἀναντιρρήτως διανοίγουσαν νέαν ὁδὸν εἰς τοὺς ἐξηγητάς, τὴν ὁποίαν δύνατον οὔτιν νὰ ἀκολουθήσουν μετὰ τὴν πρώτην κατάπληξιν. Ἄλλως τε, ὁ σκοπὸς τοῦ σ. εἶνε νὰ ἀποδείξῃ τοὺς εὐαγγελιστάς μὴ διαφωνοῦντας ἐν ταῖς περὶ τῶν κατὰ τὸ Πάθος ἀφηγήσεσιν τῶν καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένων. Οὕτω τὸ βιβλίον τοῦ ἑλληνος συγγραφέως προοιωνίζεται ὅτι θὰ προκαλέσῃ ἀμέριστον τὴν προσοχὴν τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰ ἀγιογραφικὰ προβλήματα.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΝΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

Α'.

Ἀποδειχθέντος διὰ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ὅτι ὑπάρχουν ἰσχυροὶ λόγοι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὑπάρχει Θεός, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν μεγάλην ἀλήθειαν τῆς Φυσικῆς θεησκείας, προκύπτει ἐφεξῆς τὸ ζήτημα ἂν εἰμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν καὶ περαιτέρω ἀφοῦ ἡ φύσις μᾶς φέρει ἕως ἐδῶ. Ἄλλ' οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι εἶνε ἐπιθυμητὴ καὶ περαιτέρω γνώσις καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ προορισμοῦ μᾶς καὶ δὲν ὑπάρχει ἀρά γε τρόπος νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν; Ἡ ἐρώτησις αὕτη μᾶς παρουσιάζει τὸ ζήτημα τῆς ἐξ Ἀποκαλύψεως θεησκείας, ἦτοι εἰς τὸ ἂν ὁ Θεὸς ἔκαμῃ καμμίαν Ἀποκάλυψιν εἰς τὸν

ἄνθρωπον. Ἡ δὲ πιθανότης τοιαύτης Ἀποκαλύψεως θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπ' ἐνός μὲν ἀπὸ τὸν *χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου*, ἐκ τοῦ ἂν δηλ. οὗτος εἶνε ἄξιος νὰ τῷ γσίγη ἀποκάλυψις, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸν *χαρακτήρα τοῦ Θεοῦ*, ἦτοι ἐκ τοῦ ἂν ὁ Θεὸς ἦνε Ὁν πού δύναται καὶ θέλει ν' ἀποκαλυφθῇ.

Πρῶτον θὰ ἐξετάσωμεν τὸν *χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου*, ἦτοι ποῖα εἶνε αἱ διανοητικαὶ καὶ αἱ ἠθικαὶ του ιδιότητες.

α) *Αἱ διανοητικαὶ ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπου.*

Ὑπὸ ταύτας νοοῦνται τὰ νοήματα καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε δὲ προφανές ὅτι ταῦτα εἶνε διάφορα τῆς ὕλης ἐκ τῆς ὁποίας τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖται. Ἡ ὕλη ἔχει μέγεθος, βάρος, χρῶμα, μορφήν καὶ σκληρότητα. Ὁ νοῦς οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς ιδιότητας αὐτὰς ἔχει, καὶ αὐτὰ οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχουν ἐφαρμοζόμεναι εἰς τὰ νοήματα καὶ τὰ συναισθήματα. Ἐν τούτοις ἀμφοτέρω ὑπάρχουν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἦτοι καὶ ἡ διάνοια, καὶ ἡ ὕλη. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι ἔχομεν κατὰ πού σκέπτεται, τοῦτο δὲ καλοῦμεν νοῦν, ὅπως καὶ κατὰ πού κινεῖται, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουσι ὕλην (τὰ σώματά μας), καὶ ὅτι ταῦτα αὐστηρῶς διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων. Ἐγκεῖται δὲ εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ πράγματος ὅτι αὐτὴ ἢ ἔμφυτος *πεποιθήσις* ἢ *δαιμόνησις* εἶνε ὅ,τι μόνον δυνάμεθα νὰ ἐπικλεσθῶμεν, διότι ἢ νόησις, ἐὰν ἐν γένει ὑπάρχη, ὡς διάφορος ἀπὸ τὴν ὕλην ἐκφύγει τὴν συνήθη ἐπιστημονικὴν ἀπὴν, ἀντίληψιν. Παρὰ ταῦτα, δὲν εἰμποροῦμεν νὰ ἀποκτήσωμεν βεβαιότητα περισσοτέραν ἀπὸ τὴν προκείμενισαν ἐκ τῶν ἐμφύτων αὐτῶν πεποιθήσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν πάσης γνώσεως. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀξιώματα τοῦ Εὐκλείδου εἶνε παρόμοια ἐξ ἄλλων τινῶν πεποιθήσεών μας, ὡς π. χ. ὅτι τὸ ὄλον εἶνε μείζον τοῦ μέρους του.

Μόλα ταῦτα, ἢ δυσκολία τῆς κατανοήσεως τῆς συνθέτου ταύτης φύσεως τοῦ ἀνθρώπου (νοῦς καὶ σῶμα) ἠγαγέ τις νὰ δεχθῶν τὴν θεωρίαν τοῦ *ὕλισμου*. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν *νοῦν* ὅ,τι καλοῦμεν νοήματα καὶ συναισθήματα εἶνε ἀπλῶς ποικίλαι κινήσεις τῶν μορίων τοῦ ἐγκεφάλου. Εἶνε βεβαίως ἀναντίρρητον ὅτι ὑπάρχει στενὴ ἢ ἔμμετρος μεταξὺ τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι καὶ ταυτίζονται. Ὁ ἐγκέφαλος εἶνε ἀπλῶς τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ νοῦς λειτουργεῖ, ἦτοι τὸ ὄργανον τῆς σκέψεως, δὲν εἶνε δηλ. αὐτὸς ὁ διανοούμενος· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ μουσικὸν ὄργανον εἶνε ὄργανον τῆς μουσικῆς, ὅχι ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁ μουσικός. Μολονότι δέ, ὡς γνωρίζομεν, οὐδέποτε ἡ διάνοια εἰμπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ ἄνευ τοῦ ἐγκεφάλου, δύναται βεβαίως νὰ ὑπάρχη ἀνεξμετρήτως αὐτοῦ καὶ ὑπὸ διαφόρους συνθήκας νὰ ἦνε εἰς θέσιν νὰ λειτουργῇ μόνη της. Τὸ νὰ ἀντιληφθῇ τις σκέψιν χωρὶς ἐγκέφαλον δὲν εἶνε, πράγματι, δυσκολώτερον τοῦ νὰ νοήσῃ σκέψιν με ἐγκέφαλον. Ὁ,τι δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν εἶνε, ὅτι, καθ' ἄλλην τὴν ἔκτασιν τῆς πείρας πού ἔχομεν, τὰ δύο ταῦτα φαίνονται συνδυνασμένα πρὸς ἀλλήλα, δὲν εἰμποροῦν ὅμως νὰ ταυτισθῶν, διότι εἶνε διάφορα. Καὶ

ἂν ἀκόμη θὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ βλέπωμεν τὰς κινήσεις ἐκάστου ἀτόμου ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ ἀνθρώπου, πάλιν δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τίνος οὗτος σκέπτεται.

Ἐν τούτοις, νεώτεροι ἔρευνοι περὶ τῆς οὕτω καλουμένης *τηλεπαθείας* φαίνονται ἀποδεικνύουσι ὅτι εἰς τινὰς περιπτώσεις μία διάνοια δύναται νὰ ἐπιδρῶ ἐπὶ ἄλλης ἐξ ἀποστάσεως καὶ χωρὶς ἄλλην ὕλικήν σχέσιν εἰμὴ διὰ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ αἰθέρος. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ νοῦς εἶνε τι περισσοτέρον ἐνός ἀθροίσματος ὕλικῶν ἀτόμων. Πράγματι δέ, ἢ ὅλη *Ψυχολογία*, ἦτις εἶνε μία ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν, τείνει νὰ δεχθῇ τὴν μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς ὕλης διαφορὰν καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ πρώτου.

Ἐπὶ πλείον ὁ ὕλισμός, διὰ τὸ ἦνε συνεπὴς πρὸς ἐαυτὸν, ὀφείλει νὰ ἀρνηθῇ ὅχι μόνον ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔχει διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐν γένει ἔχει τι ἐν ἑαυτῷ ἄυλον. Τοῦτο ὅμως ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς *μνήμης* μας, ἢ ὁποία μᾶς πείθει ὅτι εἴμεθα τὰ ἴδια πρόσωπα σήμερον μὲ τὰ πρὸ δέκα ἐτῶν, ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, γνωρίζομεν, ὅτι ἕκαστον μῦρον τοῦ σώματός μας, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, μετεβλήθη ἐν τῷ μεταξῦ. Ἀπ' ὅσον ἤμην παιδίον ἢ ἄλλα ἐγκέφαλον ἐξάκις, καὶ ὅμως εἶμαι βέβαιος ὅτι εἶμαι καὶ τώρα τὸ ἴδιον Ἐγὼ πού εἶχα ἐξ ὑπαρχῆς καὶ ἐκαστοτε. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπάρχη ἐν ἡμῖν κατὰ ἄυλον τὸ ὁποῖον παραμένει μονίμως ἐν ᾧ χρόνῳ πάντα τὰ ὕλικά μας στοιχεῖα μεταβάλλονται. Τὸ πρῶγμα, σημειωτέον, δὲν πρέπει νὰ συγγέται πρὸς ὅ,τι συμβαίνει, φέρ' εἰπεῖν, μὲ τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον δύναται κοινῶς νὰ νομισθῇ ὅτι καὶ σήμερον εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς ὅ,τι ἦτο πρὸ δεκαετίας, μολονότι ἐν τῷ μεταξὺ ἢ ἄλλα ὅλα του τὰ μόρια. Διότι, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, τὸ δένδρον οὐδὲν ἔχει τὸ ὁποῖον νὰ συνδέῃ τὴν παρούσαν κατάστασιν του πρὸς τὴν προτέραν, δὲν ἔχει δὴλα δὴ μνήμην τοῦ τί τῷ συνέβαινε ἄλλοτε, ἐνῶ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκεῖται ἢ διαφορὰ. Εἰμποροῦμεν αὐτὴν τὴν στιγμήν νὰ ἐνθυμηθῶμεν τί μᾶς συνέβαινε πρὸ δέκα ἐτῶν, μολονότι τὰ σώματά μας τώρα οὐδὲ ἐν ἄτομον ἢ μῦρον περιέχουν ἀπὸ ὅσα εἶχον τότε. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι πρέπει νὰ ἔχομεν καὶ κατὰ ἄλλο παρεκτὸς τῶν ὕλικῶν ἀτόμων καὶ μορίων, ἦτοι κατὰ ἄυλον· καὶ, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ ὕλισμός εἶνε ἀσύστατος λογικῶς καὶ, ἐπομένως, ἀπαράδεκτος ὡς θεωρία. Κατ' ἀκολουθίαν, ὀφείλομεν νὰ μείνωμεν μὲ τὴν ἔμφυτον μας πεποιθήσιν ὅτι ἔχομεν καὶ νοῦν καὶ σῶμα. Τοῦτο εἶνε ἀναντίρρητον γεγονός ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, εἴμεθα δὲ περὶ αὐτοῦ τόσο βέβαιοι, ὅσον καὶ περὶ παντὸς ἄλλου γεγονότος, μολονότι, ὡς συμβαίνει καὶ δι' ἄλλα, εἰς τὴν πεποιθήσιν αὐτὴν ἀγόμεθα διὰ συλλογισμῶν, ἐφ' ὅσον οὔτε νὰ ἀποδειχθῇ εἰμπορεῖ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἀμφισβητηθῇ.

β) *Αἱ ἠθικαὶ ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπου.*

1. Ὁ ἀνθρώπος ἔχει βούλησιν.

Ἐν πρώτοις, ὁ ἀνθρώπος ἔχει ὅ,τι κοινῶς καλοῦμεν *βούλησιν*. Αὐστηρῶς εἰπεῖν, ἢ βούλησις δὲν εἶνε τι ἀνεξάρτητον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον νὰ κατέχη οὗτος, ὅπως δύναται νὰ κατέχη ἓνα κύνα· ἢ βούλησις

δὴλ. εἶνε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποὺ θέλει ἢ ποὺ κατέχει τὴν δύναμιν τοῦ νὰ θέλῃ. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοian λέγομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει βούλησιν, χρησιμοποιοῦντες τὸν κοινὸν τρόπον τοῦ λέγειν. Ὁ κυριώτερος δὲ λόγος τῆς πίστεως ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει βούλησιν ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἰδίαν του ἔμφυτον πεποιθήσιν. Ὁ ἄνθρωπος δὴλα δὴ αἰσθάνεται ἑαυτὸν βέβαιον ὅτι κατέχει μίαν βούλησιν ἢ ὁποία διακρίνεται ἀπὸ τὸ σῶμά του καὶ τὴν διάνοiάν του, μολονότι συνδέεται στενῶς πρὸς ἀμφοτέρω καί, κατὰ τὸ φαινόμενον, τὴ ἐλέγχει μέχρι τινός. Εἰμπορῶ, λόγου χάριν, νὰ ἀποφασίσω νὰ σηκώσω τὴν χεῖρά μου, καὶ ἔπειτα τὸ κάμνω ἢ νὰ σκεφθῶ περὶ ἐνὸς προβλήματος, καὶ κατόπιν τὸ κάμνω εἰς ἑκατέραν περιπτώσιν ἢ βούλησις καθίσταται αἰσθητὴ ὡς τὶ διακεκριμένον τῆς μετ' αὐτὴν ἀκολουθοῦσης σωματικῆς ἢ διανοητικῆς πράξεως.

2. Αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρωπίνου καθορίζονται ἐν μέρει ὑπὸ τῆς βουλήσεώς του.

Ἐπειτα, αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου (ὅπως ἐπ' ἴση καὶ αἱ σκέψεις του) ἐν μέρει καθορίζονται ὑπὸ τῆς βουλήσεώς του. Ἡ βούλησις του δὴλ. εἶνε ἰκανὴ νὰ κινή τὰ μέλη τοῦ σώματός του οὕτως, ὥστε δύναται π. χ. νὰ ἐγείρῃ τὴν χεῖρά του ὅταν θέλῃ, τοῦτο δὲ τῷ παρέχει τὴν δύναμιν νὰ καθορίσῃ τὰς πράξεις του. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ βούλησις εἰμπορεῖ νὰ κινή τὰ μέλη του κατὰ τρόπον ἄμεσον ταῦτα κινοῦνται διὰ τῶν μυῶν του, οἱ ὁποῖοι πάλιν διευθύνονται ὑπὸ τῶν νεύρων του, καὶ αὐτὰ ὑπὸ τινων κινήσεων ἐντὸς τοῦ ἔγκεφαλου. Ὅτι εἰμπορεῖ νὰ κάμνῃ ἢ βούλησις εἶνε νὰ διδῇ ἐιδικὴν κατεύθυνσιν εἰς αὐτὰς τὰς κινήσεις, αἱ ὁποῖαι, συνδυαζόμεναι μὲ διαφόρους ἄλλας δυνάμεις, ἄγουν εἰς τὸ ἐπιδικώμενον ἀποτέλεσμα.

Περὶ τῆς ἐπενεργείας τῆς βουλήσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν καθημερινὴν τῆς ἀνθρωπότητος πείραν, ἢ ὁποία μᾶς λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἰμπορεῖ καθ' οἷονδήποτε τρόπον νὰ κινή τὰ μέλη του κατὰ βούλησιν. Μολονότι δὲ εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ πῶς ἡ βούλησις ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῆς ὕλης, ὅπως εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ πῶς ἡ δύναμις τῆς βαρύτητος ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς ὕλης καὶ κάμνει ἕνα λίθον νὰ πίπτῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐν τούτοις τοῦτο δὲν μεταβάλλει τὸ πρᾶγμα ὅτι οὕτω συμβαίνει.

3. Ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἐλευθέρω.

Λέον ἔπειτα νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἐλευθέρω, τοῦτο δὲ εἶνε καὶ τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον καὶ διαφέρει ἀπὸ τὸ προηγούμενον. Προηγούμενος δὴλ. εἶδομεν, ὅτι ἡ ἔγερσις π. χ. τῆς χεῖρός τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας του νὰ τὴν ἐγείρῃ. Τώρα πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ ἂν ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἦτο ἐλευθέρω πρᾶξις τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὅχι ἐν τῇ δευτέρῃ ταύτῃ περιπτώσει ἀντιμετωπιζόμεν τὴν θεωρίαν τῆς ἀναγκαιότητος ἢ ἐτεροαρχίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶνε ἀποτελέσματα ἐλευθερίας ἀλλὰ ἀναγκαστικοῦ καθαρισμοῦ. Ἐκαστος παραδέχεται, φυσικά, ὅτι ὑπάρχουν ὅρια εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐγείρῃ τὴν χεῖρά του πάντοτε ὁσάκις

θελήσῃ, διότι δυνατόν νὰ ἦεν παράλυτος· τὸ σπουδαιὸν ὅμως εἶνε ἂν εἶνε πάντοτε ἐλευθέρω.

Τὸ μέγα ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως εἶνε καὶ ἐνταῦθα ἡ ἔμφυτος μας πεποίθησις, ἢ ὁποῖα εἶνε ἡ καθολικωτέρα καὶ ἡ βεβαιότερα πίστις τῆς ἀνθρωπότητος ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει βούλησιν ἐλευθέρω. Ἡ πίστις αὕτη ἐνισχύθη ἀπὸ τὴν καθημερινὴν του πείραν. Αἰσθάνεται π. χ. ὅτι εἶνε ἐλεύθερος νὰ ἐγείρῃ ἢ νὰ μὴ ἐγείρῃ τὴν χεῖρά του. Τὸ δὲ σπουδαιότερον εἶνε, ὅτι εἰμπορεῖ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὸ γεγονός ἐγείρων πρᾶγματι αὐτὴν ὅσα φορὰς θέλει. Τοιοῦτοτρόπος ἀποτελεῖ κυριολεκτικὴν ἀλήθειαν ἐὰν εἰλωμεν ὅτι ἡ πεποίθησις αὕτη βασίζεται ἐπὶ τῆς καθημερινῆς πείρας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἰσχυρότερα δὲ ἀπὸ αὐτὴν ἀπόδειξις τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως εἶνε ζήτημα ἂν δύναται νὰ ὑπάρξῃ.

Ἐξ ἄλλου, τὸ κυριώτερον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας εἶνε ὅτι αὕτη θὰ ἦτο μία ἀνωμαλία ἐν τῇ φύσει. Ἐφ' ὅσον δὴλ. αἱ φυσικαὶ δυνάμεις πάντοτε ἐνεργοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, μία ἐλευθέρω δύναμις, ἰκανὴ νὰ ἐνεργῇ ἢ νὰ μὴ ἐνεργῇ κατὰ βούλησιν, εἶνε ὅλως ἄγνωστος. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος κατέχῃ μίαν τοιαύτην δύναμιν, ὁπονήποτε, ἔστω, περιορισμένην, εἶνε, ἀπὸ τινος ἐπόψεως τοῦλάχιστον, ἐν ὑπερφυσικὸν ὄν, μὴ ὑπαγόμενον ὑπὸ ὄρισμένους νόμους.

Ὅλα αὐτὰ εἰμποροῦν νὰ γείνουν ἀποδεκτά, ἀλλὰ τί μὲ τοῦτο; Διατί ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ ἦεν ἐν μέρει ὑπερφυσικὸν ὄν; Ὁ Θεός, ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, εἶνε Ὑπερφυσικός· ἔχει βούλησιν ἐλευθέρω καὶ δύναται, ἂν τὸ θεωρῇ κατάλληλον, νὰ προικίσῃ τὸν ἄνθρωπον μὲ μέρος ταύτης τῆς ιδιότητος, ἦτοι νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐνεργῇ οὕτως ἢ ἄλλως, ἐντὸς ὄρισμένων ὁρίων. Βεβαίως εἰς πρόσωπα ἀσχολούμενα ἀποκλειστικῶς μὲ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἡ ὑπαρξις οἰασδήποτε ἐλευθέρως βουλήσεως ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φαίνεται ἀπιθανωτάτη. Ἐξ ἄλλου, ὅμως, διὰ τοὺς μελετῶντας τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ὁποῖοι οἱ δικηγόροι, οἱ στρατιωτικοὶ ἢ οἱ πολιτικοὶ, ἡ ἰδέα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε μία ἀπλῆ μηχανὴ φαίνεται ἐξ ἴσου ἀπίθανος.

Ἐκτὸς τούτου, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωμαλία πολὺ μειοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατέχει ἤδη ὅλως μοναδικὴν θέσιν. Διότι, ὡς εἶδομεν, αἱ πράξεις του συχνὰ καθορίζονται ὑπὸ τῆς βουλήσεώς του, τοῦτο δὲ δὲν ὁμοιάζει πρὸς τίποτε ἐξ ὅσων εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἄλλην φύσιν. Βεβαίως ἡ ἐνεργεῖα μᾶς βουλήσεως εἶνε μία ἀνωμαλία τόσον μεγάλη, ὅσον καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς· ἐξαιρουμένων δὲ πιθανῶς τῶν ζῶων, οὐδαμῶθεν ἔχομεν πείραν βουλήσεως ἢ ὁποῖα νὰ δύναται νὰ ἐνεργῇ καὶ νὰ μὴ εἶνε ἐλευθέρω. Ὅταν λοιπὸν ἀξιούμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐλευθερίαν δὲν εἶνε τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ ἀξιούμεν ἐλευθερίαν καὶ διὰ τὴν νεκρὸν ὕλην ἢ τὸ φυτὸν. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὅπωςδήποτε ἐν μοναδικὸν ὄν, τὸ ἀνώτερον καὶ σπουδαιότερον ὄν τοῦ πλανήτου μας· ἐπομένως τὸ ὅτι θὰ πρέπη νὰ ἦεν ἐν μέρει ὑπερφυσικὸν δὲν φαίνεται νὰ ἦεν τόσον ἀπίθανον μεθ' ὅσα ἐλέγχθησαν,

Πρέπει ἐπ' ἴσης νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας γνωρίζομεν περισσότερα ὅταν ἔχωμεν συνειδησὶν τῆς ἐλευθερίας μας, παρὰ περὶ τοῦ περιβάλλοντος κόσμου ὑπὸ τὰς ἐν αὐτῷ συνθήκας αὐστηρῆς ὁμοιομορφίας. Πράγματι, ἡ ἐλευθέρωσις μας βούλησις εἶνε ἡ μόνη δύναμις περὶ τῆς ὁποίας ἔχομεν ἄμεσον γνῶσιν, αἱ δὲ καλούμεναι φυσικαὶ δυνάμεις, ὅποια ἡ βιουότης, εἶνε, αὐστηρῶς εἰπεῖν, ἀπλαῖ εἰκασίαι τὰς ὁποίας σχηματίζομεν πρὸς ἐξηγήσιν γεγονότων τῆς παρατηρήσεως. Ἀπεδείξαμεν δὲ ἤδη ὅτι αἱ δυνάμεις αὗται φαίνονται παραχθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως τοῦ Δημιουργοῦ. Ὡστε, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ἐλευθέρως τις βούλησις εἶνε τὸ ἔσχατον αἴτιον πάσης δυνάμεως.

Καὶ ἐν ἄλλο ἐπιχείρημα φέρεται συχνὰ κατὰ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως: ὅτι αὕτη θὰ ἦτο ἀσυμβίβαστος πρὸς ὅ,τι καλεῖται διατήρησις τῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν τὸ σύνολον τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ἐνεργείας (θεομότητος, κινήσεως κλ.) παραμένει πάντοτε τὸ αὐτό. Ἐπομένως, πᾶσα ἐλευθέρωσις πρᾶξις ὑποβάλλει τὴν ιδέαν τῆς δημιουργίας νέας ἐνεργείας. Τοῦτο ὅμως εἶνε τοῦλάχιστον ἀμφίβολον, διότι ἡ βούλησις δύναται νὰ ἦνε ἐλευθέρωσις ὡς πρὸς τὰς πράξεις τῆς, διὰ τῶν ὁποίων εἶνε ἰκανὴ μόνον νὰ ἐλέγξῃ ἢ νὰ διανέμῃ ἐνεργείαν χωρὶς καὶ νὰ τὴν παράγῃ. Τοῦτο δὲ θὰ ἦ δυνατόν νὰ πράξῃ ἐὰν εἴχῃ τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλῃ ἢ τὸν χρόνον, ἢ τὴν διεύθυνσιν τῆς δυνάμεως, ὅταν π. χ. θὰ ἀπεφάσισα νὰ ἐγείρω τὴν χεῖρα τώρα, ἢ μετὰ ἐν λεπτόν, ἢ νὰ ἐγείρω τὴν δεξιάν ἢ τὴν ἀριστεράν. Ἐὰν λοιπὸν κατεῖχε μίαν τῶν δυνάμεων τούτων, θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλλῃ τὴν λανθάνουσαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δύναμιν εἰς πραγματικὴν κίνησιν ὁσάκις καὶ ὅπως θὰ ἠθέλε. Ὅποτε θὰ ἦτο ἐλεύθερος ὡς πρὸς τὰς πράξεις του, χωρὶς παντάκασιν καὶ νὰ δημιουργῇ ἐνεργείαν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ἡ βούλησις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἐλευθέρωσις ἐφ' ὅσον μόνον τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἔμφυτον του πεποιθήσιν ὅτι, καίτοι εἶνε μία ἀνωμαλία ἐν τῇ φύσει, δὲν εἶνε διὰ τοῦτο καὶ ἀπίστευτος, καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς ἐνεργείας. (W.T.)

Η ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΜΒΩΝΟΣ

Ε'

Γενικὸν διάγραμμα Κηρύγματος
τοῦ ὄλου κύκλου τῶν κινήτων ἑορτῶν.

Παρεκτὸς τοῦ ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» τοῦ π. ἔ. (φύλλα 50 καὶ 51—52) δημοσιευθέντος διαγράμματος θείου κηρύγματος, τὸ ὁποῖον ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸ τρέχον ἔτος, δὲν εἶναι ἄσκοπον, ἴσως, διὰ τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν συστηματικοποίησιν τοῦ θείου κηρύγματος νὰ σημειώσωμεν καὶ τὸ κατωτέρω, ὅπερ ἠκολουθήσαμεν ποτε ἐν τῇ πράξει (ὄλου τοῦτο ἦτο δυνατὸν) κατὰ τὸν ὄλον κύκλον τῶν κινήτων ἑορτῶν, τοῦ τε Τριωδίου δηλ. καὶ Πεντηκοσταρίου, διότι δύναται ἐξ αὐτοῦ νὰ δοθῇ νύξις διὰ τὴν εὐρεσιν καὶ

ἄλλων συναφῶν θεμάτων καὶ τὴν συστηματικὴν τούτων κατάταξιν καὶ ἀνάπτυξιν.

Τὸ διάγραμμα ἔχει ὡς ἔπεται :

Α'. Προπαρασκευή.

1) **Τελῶνον καὶ Φαρισαίου**, Ἡ χριστιανικὴ ταπεινώσις πηγὴ χαρῆς καὶ εὐτυχίας (προεισαγωγή εἰς τὰς πνευματικὰς ἀσκήσεις τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς). —2) **Ἀσώτιον**, Μετάνοια καὶ ἔργα μετανοίας (ὑπόμνησις τοῦ ἐπερχομένου πενθίμου καιροῦ). —3) **Ἀπόκρηω**, Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς καταδίκης τῶν ἀμαρτωλῶν (ἡ καταστρεπτικὴ δύναμις τῆς ἀμαρτίας). —4) **Τυρινῆς**, Περὶ Νηστείας (εἰσαγωγή εἰς τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστήν), χρησιμότης τοῦ θεοῦ, ἀληθῆς τήρησις, καρποὶ αὐτῆς.

Β'. Πνευματικὴ Ζωὴ

1) **Α'. Κυρ. Νηστειῶν**, Περὶ τῆς μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς («ὃν ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὐρόκαμεν...»). 2) **Εὐαγγελισμός**, Περὶ τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. 3) **Β'. Κυρ. Νηστειῶν**, Κατὰ τῶν ἀμελούντων τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας καὶ περιφρονοῦντων τὴν κλήσιν τοῦ Κυρίου (Ἐβρ. β'. 2). —4) **Σταυροπροσκύνησις**, Περὶ τῆς μιμήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Μάρκ. η'. 34). —5) **Δ'. Κυρ. Νηστειῶν**, Ἐς ἀπελπισθῶμεν ἀπὸ ὄλας τὰς ἀνθρωπίνους ἐπεμβάσεις καὶ ἄς φέρωμεν τὰς ἀνάγκας μας ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ (ἐν αὐτῷ μόνῳ ἡ σωτηρία). —6) **Ε'. Κυρ. Νηστειῶν**, Προπαρασκευὴ διὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου (Μάρκ. ι'. 46), ὁ σκοπὸς τῆς ἔλευσεως τοῦ Χριστοῦ. —7) **Βαῶν**, Ὑποδοχὴ τοῦ Σωτήρος ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θ. Εὐχαριστίας (προπαρασκευὴ τοῦ πιστοῦ, ἀξία τοῦ μυστηρίου, καρποὶ τῆς Θ. Μεταλήψεως).

Γ'. Τὸ Κήρυγμα τοῦ Σταυροῦ

1) **Νυμφίος Μ. Δευτέρας**, Ἀνάπτυξις τοῦ Εὐαγγελίου, Ματθ. κα'. 18-44. —2) **Νυμφίος Μ. Τρίτης**, ὁμοίως Ματθ. κβ'. 15-46, κγ'. 1-39. —3) **Νυμφίος Μ. Τετάρτης**, Ὁ Κύριος προπαρασκευάζεται διὰ τὸ πάθος. —4) **Ὁρθρος Μ. Πέμπτης**, Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος (ἡ τελευταία νύξ τοῦ Κυρίου μετὰ τοὺς μαθητάς του, αἱ τελευταῖαι του παραγγελίαι. Οἱ μαθηταὶ προετοιμάζονται διὰ τὸν χωρισμόν. Ἰω. ιγ'. 1-17). 5) **Δειπνογία Μ. Πέμπτης**, Ἡ ὑπερφυῆς ἐν Γεθσημανῇ προσευχὴ καὶ ἡ σύλληψις τοῦ Κυρίου. (Ματθ. κη'. 36-57). —6) **Ἀκολουθία Παθῶν**, Δίκη καὶ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ἰω. ιη' 12-18). —7) **Μεγ. Παρασκευή**, Ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ ἀπολυτροῦσα τὸ ἀνθρώπινον γένος (τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοανθρώπου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἡ ὑπὸ τῶν πιστῶν οἰκώσις τῆς σωτηρίας «οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος». Γαλάτ. γ'. 1). —8) **Μέγα Σάββατον**, Ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ ἐν τῇ Θ. Εὐχαριστίᾳ ἀναπαριστωμένη. Ἡ πρὸς τὸ μυστήριον ὀφειλομένη λατρευτικὴ τιμὴ. Ἡ

1. Ὁ Εὐαγγελισμὸς δὲν εἶναι, ὡς γνωστόν, κινήτῃ ἐορτῇ, περιελήφθη ὅμως ἐνταῦθα εἰς τὴν σειράν τοῦ ὄλου διαγράμματος διὰ νὰ μὴ διασπασθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ ἐνόησις καὶ ἔνσκα τῆς ἀφορμῆς, ἣν παρέχει τὸ ἑρμηνεύον «Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτο μοι...».

Εὐχαριστία ἐγγύησις τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ Ἀναστάσεως (Ἰεζεκιήλ λζ' 26 ἔξ).

Α'. Ὁ ἀναστὰς Ἀντρωτῆς.

1) **Πάσχα**, «Μὴ μνημονεύετε τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἀρχαῖα μὴ συλλογίζεσθε. Ἴδου ἐγὼ ποιῶ καινά, ἃ νῦν ἀνατελεῖ καὶ γνώσεσθε αὐτὰ» (Ἦσ. μγ' 18,19). Ἦ ἐν τῷ ἀναστάντι Χριστῷ «καινότης τῆς ζωῆς» (Ρωμ. ζ' 4).—2) **Θωμᾶ**, Βεβαίως τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως (ἱστορικο—ἀπολογητικῶς) ἔξ ἀφορμῆς τῆς δυσπιστίας τοῦ Θωμᾶ (χωρὶς βεβαίως νὰ γίνῃ περὶ τὸν λόγον περὶ τῶν ἐνστάσεων, τὰς ὁποίας τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἀγνοεῖ).—3) **Μυροφόρων**, Ἦ ἀναγκαίως τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως (Μάρκ. ις' 6).—4) **Ἀγ. Κωνσταντίνου**¹, Περὶ τοῦ θριάμβου τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, ἢ ἐπικρατίας τῆς διωκομένης Ἐκκλησίας (Ματθ. ις' 12).—5) **Παράλυτου**, Ἀτομικὴ πείρα τῆς σωστικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, ἐπιβάλλουσα τὴν ὁμολογίαν αὐτῆς (Ἰω. ε' 16).—6) **Σαμαρείτιδος**, Ἦ πρὸς τὸν Θεὸν σχέσις τῶν οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως εἶνε σχέσις πνευματικῆς ἐπικοινωνίας, ἀληθινῆς λατρείας (Ἰω. δ' 24).—7) **Τυφλοῦ**, Ὁ ἀναστὰς Ἀντρωτῆς ὡς φωστὴρ τοῦ κόσμου. Προσωπικὴ πείρα τοῦ ἀπ' αὐτοῦ φωτισμοῦ (Ἰω. θ' 5, πρβλ. Ἦσ. μβ' 7).

Ε'. Οἱ καρποὶ τῆς Νίκης.

1) **Ἀνάληψις**, Ἦ σημασία τοῦ γεγονότος καὶ αἰ συνέπειαι αὐτοῦ διὰ τὸ ἀνθρωπίνον γένος (Ἐφεσ. ε' 30, β' 5. Κολοσ. γ' 1-2, Φιλιπ. γ' 20).—2) **Ἀγ. Πατέρων**, Ὁ Κύριος προσηχηθῆ διὰ νὰ ἔχωμεν πλήρη τὴν χαρὰν Του εἰς τὰς καρδίας μας (Ἰω. ιζ' 14).—3) **Πεντηκοστή**, Ἦ διὰ τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἀναγέννησις τῶν καρδιῶν (Ἰεζεκ. λζ' 26,27).—4) **Ἀγ. Πνεύματος**, Οἱ καρποὶ τῆς ἀναγεννηθείσης καρδίας (Γαλάτ. ε' 22, Ἐφεσ. ε' 9), τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγ. Πνεύματος.—5) **Ἀγ. Πάντων**, Ἦ «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ», ἢ θριαμβεύουσα τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τελικὸς σκοπὸς τῆς θείας οἰκονομίας (Ἀποκ. κα' 1-37), τὸ καθήκον μας ὡς μελῶν τῆς Στρατευομένης Ἐκκλησίας (Ἐβρ. ιβ' 1).

Πλὴν τοῦ διαγράμματος τούτου εἶχομεν ἤδη τὴν εὐκαιρίαν, γράφοντες τοὺς «σκελετοὺς» τῶν κηρυγμάτων τῶν Κυριακῶν τοῦ ἔτους 1932 ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ», νὰ καταρτίσωμεν καὶ ἕτερον κύκλον συστηματικοῦ κηρύγματος τῶν Κυριακῶν τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν εἶναι μὲν τὸσον εὐδιάκριτος ἔξωτερικῶς ἢ ἐνότῃς, εἶναι ὅμως εὐκολον εἰς τὸν προσεκτικὸν μελετητὴν νὰ διῶδῃ τὴν ἐσωτερικὴν συνοχὴν καὶ ἀλληλουχίαν, τὴν ὁποίαν εἶχομεν ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ὑποδειγμάτων ἐκείνων² Συστηματικοῦ ἐπίσης—διὰ τὸ «Πεντηκο-

στάσιον» ἰδιαιτέρως—κηρύγματος νύξεις παρόσχομεν δι' ὀλοκλήρου σειρᾶς φύλλων τοῦ δελτίου «Φωνῆς Κυρίου» ἀφιερωθείσης—τῷ ἔτει 1932—εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς κατὰ τὸ ἐπόμενον διάγραμμα¹. ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει τὰ κατὰ Κυριακὴν ἀναγινωσκόμενα εὐαγγέλια, ἀλλ' ἢ ἀνάγκη τῆς συστηματικῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος.

1) Ἀνάστασις—ὁ θρίαμβος τῆς ἀληθείας.—«Ὅτε ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἀθῆν, οὐδὲ δώσεις τὸν ἥσιν σου ἰδεῖν διαφθοράν» (Ψαλμ. ιε' 10).

2) Ἀνάστασις—νέοι κόσμος, νέοι ἄνθρωποι, νέα ζωή.—«Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον· ἰδὸν τὰ πάντα γέγονε καινά» (Β'. Κορ. ε' 17).

3) Ἀνάστασις—ἡ νίκη κατὰ τῆς ἁμαρτίας.—«Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας . . .» (Ρωμ. η' 2)

4) Ἀνάστασις—λύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου.—«Ἐὰν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ ὄντως ἐλευθεροὶ ἔσεσθε» (Ἰω. η' 36).

5) Ἀνάστασις—ἐκμηδένισις τοῦ θανάτου.—«Ὅσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται» (Α'. Κορ. ιε' 22).

6) Ἀνάστασις—ἐγγύησις προστασίας.—«Ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. κη' 20).

7) Ἀνάστασις—ἡ δύναμις τῶν πιστῶν.—«Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται» (Ἦσ. κη' 16).

Τὸ γεγονὸς ὅμως τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὰ μετ' αὐτὴν, περὶ ὧν τόσους ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔχομεν ἀδθαντικὰς διηγήσεις θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν «ἑωθινῶν» Εὐαγγελίων, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τὸ εὐαγγέλιον ταῦτα παραμένουσιν ἄγνωστα εἰς τοὺς μὴ παρακολουθοῦντας συνήθως τὴν ὥραιαν ἀκολουθίαν τοῦ «ὄρθρου» τῶν Κυριακῶν, καθ' ἃς ταῦτα, ὡς γνωστῶν, ἀναγινώσκονται ἐκ περιτροπῆς καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνους δι' οὓς αἱ εὐαγγελικαὶ αὐταὶ περιοχαὶ τυγχάνουσι γνωσταί, θὰ εἶχε πολὺ ἐνδιαφέρον ἐν τῷ κηρύγματι ἀνάπτυξις τῶν δεδομένου ὅτι ἔχουσιν αὐταὶ παραμείνει—παρ' ἡμῖν τοῦλάχιστον—μέχρι τοῦδε κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεκμετάλλευτοι ἀπὸ κηρυκτικῆς ἐπόψεως.

Ἀλλὰ περὶ τούτου θ' ἀσχοληθῶμεν εἰδικώτερον προσεχῶς.

ΕΜΜ. Γ ΜΥΤΙΑΗΝΑΙΟΣ
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

1. Τὰ φύλλα ταῦτα ἀπετέλεσαν ἴδιον τεῦχος ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνάστασις».

ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΚΑΝΩΝ

Ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ τοῦ τρέχοντος ἔτους καὶ ἐν σελίδι 7—9 τῆς «Ἐκκλησίας» ἀνεδημοσιεύθη ἐκ τοῦ βουλγαρικῶν περιοδικῶν «Ὁρθόδοξος Ἱεραπόστολος» ἀρθρον τοῦ διαπρεποῦς καὶ λίαν μοι πολυσεβάστου Ρώσου καθηγητοῦ κ. Ν. Γλυμπακόβσκη ἐπὶ τοῦ ζη-

1. Ἰσχύει καὶ διὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην, ἐνταῦθα ὅτι καὶ διὰ τὸν Εὐαγγελισμόν ἐνεκα τῆς σχέσεώς της πρὸς τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας.

2. Τὰ ὑποδείγματα ταῦτα ἀνετυπώθησαν, εἰς δύο αὐτοτελεῖ τεύχη ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν ζωὴν μας» ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐκδόσεων τῆς Βιβλιοθήκης «Φωνῆς Κυρίου», ἐν Ἀθῆναις 1932.

τήματος τῶν σχέσεων Ὁρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν Ἐκκλησίας. Ἐν ἀρχῇ ὁ κ. καθηγητῆς διαπιστοῖ τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸν κ'. αἰῶνα «παρατηρεῖται σχέσις μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων—καὶ δὴ τῶν Ἑλλήνων—καὶ τῶν Ἀγγλικανῶν». Ἀναλύων δ' εἰπεῖτα τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ σήμερον καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι πρὸ πάσης περαιτέρω συζητήσεως δεξιόμεν «νά προτείνωμεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐξεργασθῶσι μίαν αὐστηρῶς εἰς τὰς ἐκφράσεις καθωρισμένην δογματικὴν κανονικὴν συμβολικὴν, ἐκκλησιαστικῶς ἐγκειρισμένην καὶ ἀνευ ὅρων ὑποχρεωτικὴν εἰς πάντας τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν ἐκκλησίαν. «ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω». Ἐν τέλει ὁ κ. καθηγητῆς «θεωρεῖ πρόωρον καὶ ἄκαρπον τὴν διαπραγματεύσασιν περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐνώσεως Ὁρθοδοξίας καὶ Ἀγγλικανισμοῦ—ὕπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτῶν ὡς ἐκκλησιῶν—ἐπὶ οἰωνοδῆποτε βάσεων, αἱ ὁποῖαι οὔτε εὐρίσκονται ἐν τῷ δευτέρῳ, οὔτε καὶ ἀπλάτ διαφαίνονται».

Τὸ ἄρθρον τοῦτο εἶχον ἐγκαίρως τότε ἀναγνώσει μετὰ προσοχῆς βραθείας καὶ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. τόσον λόγῳ τοῦ ζήτηματος ἕπερ τοῦτο πραγματεύεται, ὅσον καὶ λόγῳ τῆς προσωπικότητος ἐξ ἧς προήρχετο. Καὶ ἠθέλησα μὲν καὶ τότε νὰ ρίψω σκέψεις τινὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀφορώσας τὴν περὶ ἧς πρόκειται πραγμασίαν τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ, ἕτεροι ἕμως ἀσχολία περισσότερον ἐπέιγουναι ἀνεκοίφην τὴν ἐπιθυμίαν μου. Καὶ σχεδὸν εἶχον λησμονήσει τὴν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἄρθρου πρῶτον μου ἐντύπωσιν, ὅτε τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ ὅλος τυχαίως ἤκουσα τὸν ἐν τῇ Ρωσικῇ Θεολογικῇ Ἀκαδημίᾳ Παρισίων αἰδεσιμ. καθηγητὴν Ζερνώφ ἐμιλοῦντα ἀπὸ ῥαδιοφώνου ἐκ τινος Ἀγγλικανικοῦ ναοῦ τοῦ Λονδίνου. Θέμα τοῦ κ. Ζερνώφ ἦτο ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀφορμὴ δὲ τοῦ κηρύγματός του ὑπῆρξεν ἑορτὴ ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Χριστιανικῆς Ἐνώσεως τῶν Νέων. Ὁ κ. Ζερνώφ ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνώσεως, ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἑλλείψιν αὐτῆς μέγα μέρος τῶν δευνῶν, ἅτινα μαστιάζουν σήμερον ἐλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὁδῶν προβαίνων, πρὸς μεγάλην μου κατάπληξιν καὶ δὴ καὶ καταισχύνῃν ὡς μέλους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀνευ οἰασθῆποτε ἐπιφυλάξεως ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διαίρεσις προήλθεν ἐκ τῶν μικροφιλοτιμιῶν καὶ ἀκαίρων φιλοδοξίῶν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ποιούμενος δὲ ἐκκλησιῶν πρὸς τὰ διεστῶτα μέρη πρὸς ἔνωσιν, μετὰ λυρισμοῦ, δυναμένου νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπωφελέστερον εἰς ἄλλας περιστάσεις καὶ ἐπὶ ἄλλου θέματος. προέτρεψεν ἀνατολικούς καὶ δυτικούς νὰ παύσουν τὰς μικρολόγους συζητήσεις περὶ προβαδίσματος, καθότι αὐταὶ κυρίως, ὡς ἐτόνισεν ἐπανειλημμένως, ἐγένοντο ἡ θλιβερὰ αἰτία τῆς διαιρέσεως τῆς Ἐκκλησίας. Τότε παρευθῆς αἱ σκέψεις μου ἀνέδραμον καὶ πάλιν εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Γλουμπακόδσκη. Καὶ ὅταν τὸ πρῶτον ἀνέγνωσα αὐτό, ἀναθεωρῶν τὸ παρελθὸν καθ' ὃ ἐγένοντο αἱ διαφοροὶ συναντήσεις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν καὶ Προτεσταντῶν, εὕρισκον ὅτι τὰ γραφόμενα τοῦ κ. καθηγητοῦ ἔδει νὰ λάθωσιν ὑπ' ὄψιν μάλλλον οἱ ἐν πίστει Ρῶσσοι ἀδελφοί. Ὅταν ὁμοῦς ἤκουσα

καὶ τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Ζερνώφ ἐνόμισα ὅτι ἦτο ἐπιβεβλημένον ὅπως μὴ ἀφεθῇ ἀσχολίαστον τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Γλουμπακόδσκη.

Καὶ ἐν πρώτοις δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ Ἑλλήνες κυρίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εὐρίσκονται εἰς ἐπαψὴν μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν ἐπὶ τῷ ἀντικειμενικῷ σκοπῷ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Ἐν κατὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ τοῦ 1930 μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων ἀντιπροσώπων δὲν περιελαμβάνοντο καὶ Ρῶσσοι, ἐκπρόσωποι ὅλων τῆς ἐν Ρωσίᾳ Ἐκκλησίας, ὑπῆρχον ὅμως πρὸς τοὺς Ἑλλήσι καὶ Σέρβοι καὶ Ρουμᾶνοι καὶ Ἀραβες καὶ Βουλγαροὶ, προσέτι, δὲ καὶ Πολωνοὶ κατ' ἔνομα μὲν τοῦτοιοι, πράγματι ὁμοῦς Ρῶσσοι, φρονούντες, πιστεύοντες, σκεπτόμενοι καὶ συζητούντες κατὰ τὴν Ρωσικὴν νοστορίαν καὶ ἐκτραφέντες ἐν ταῖς ῥωσσοικαῖς θεολογικαῖς Ἀκαδημίαις. Τοῦτ' αὐτὸ ρητέον καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς συνομιλίας τὰς γενομένας ἐν Λάμπεθ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1931. Καὶ ἐνῶ οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν εἰς τὰς δύο μόνον ὡς ἄνω περιπτώσεις ἔλαβον μέρος ἐνεργὸν εἰς τὰς περὶ ἐνώσεως συζητήσεις, οἱ Ρῶσσοι, τὸναντίον, χάρις εἰς τὸ Ἀγγλωρωσικὸν σωματεῖον τὸ ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀγίων Σεργίου καὶ Ἀλθανοῦ ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐν Λονδίῳ λειτουργοῦν, σχεδὸν κατ' ἔτος ἐρχονται εἰς ἐπίσημον ἐπαψὴν μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, θέμα συζητήσεως πάντοτε καὶ κατὰ κανόνα ἔχοντες τὴν ἔνωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ. Ἄπασαι, λοιπόν, αἱ αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, ἐκτός τῆς Ρωσσοικῆς, συμμετέσχον ἐν τῷ προσφάτῳ παρελθόντι τῶν ἐνωτικῶν συζητήσεων μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, οὐδέποτε δὲ οἱ Ἕλληνες μόνον διεξήγαγον τοιαύτας. Οἱ δὲ Ρῶσσοι ὄχι μόνον εὐρίσκονται εἰς διαρκὴ ἐπαψὴν μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, ἀλλὰ καὶ, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύουσιν αὐτοὶ μόνον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, προβαίνουν εἰς δηλώσεις θιγούσας τὸ γόητρον καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀγνωσούσας τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον θὰ ἠθελον νὰ ὑπομνήσω εἰς τὸν κ. καθηγητὴν, ὅστις εἰς τὸ μνημονεῦθαι ἄρθρον του θέλει, τρόπον τινά, νὰ προειδοποιήσῃ τοὺς Ἕλληνας περὶ τῶν κινδύνων τοὺς ὁποίους ἐγκυμονεῖ ἐσπευσμένη διεξαγωγὴ συνεννοήσεων περὶ ἐνώσεως μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν. Αὐτὴ ἡ ἱστορία τῶν ἐνωτικῶν συζητήσεων τοῦ προσφάτου παρελθόντος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ μὲν Ἕλληνες πάντοτε ἀπεδείχθησαν συντηρητικοὶ καὶ φύλακες πιστοὶ καὶ ἀγρυπνοὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, ἐνῶ, τὸναντίον, οἱ ἐν πίστει ἀδελφοὶ Ρῶσσοι καὶ Σέρβοι καὶ Ρουμᾶνοι ἐπανειλημμένως προσέβησαν εἰς διαδήματα ὅπως ἄστοχα, διακινδυνεύοντα αὐτὴν τὴν γνησιότητα τῆς πίστεως, τὴν ὁποίαν τὸ Ἑλληνικὸν Βυζάντιον διὰ τῶν ἀκαμάτων αὐτοῦ ἱεραποστολῶν μετέδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ διετήρησεν ἀλώθητον καὶ καθαρὰν διὰ θυσίων ὑπερανθρώπων καὶ σκληρῶν ἀγώνων αἰῶνων ὁλοκληρίων. Ὅλοι ἐνθυμούντα τὸ μέγα ἐκκλησιαστικὸν Συνέδριον τὸ γενομένον ἐν Λωζάνῃ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1927. Ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ὁμοῦς πρέπει νὰ τὸ ἐνθυμούμεθα περισσότερον τῶν ἄλλων, καθόσον ὀλίγου δεῖν ἡ Ὁρθόδο-

ξος Ἐκκλησία ἐξήρχετο ἐξ αὐτοῦ ἀνεπανορθώτως μειωμένη· καὶ θὰ συνέβαινε τοῦτο ἀσφαλῶς ἂν μὴ οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἐδείκνυον σθένος καὶ ἀποφασιστικότητα ὑπενθυμίζοντα τὸ ἀκαμπτὸν καὶ τὴν στερρότητα. ἦν ἐπέδειξε Μάρκος ὁ Ἐφέσου κατὰ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον. Ἐπέτυχον δὲ τοῦτο οἱ Ἕλληνες οὐχὶ ἀνευ κόπου καὶ ἐπιμονῆς.

Ἰδοὺ δὲ περὶ τίνος ἐπρόκειτο. Τὸ Συνέδριον ἐκείνο, τοῦ ὁποίου ἡ μερίστη πλειοψηφία ἀποτελεῖτο ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν Εὐρώπης καὶ Ἀμερικής, εἶχεν ἐκπονήσει ἐξ ἐκθέσεων ἀναφερομένων εἰς ἰσάριθμα θέματα συζητηθέντα ὑπὸ εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν. Κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας συσκέψεις, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ Ὀρθόδοξοι, θεολόγοι συζητήσεις ἐπανειλημμένως ἔλαβον χώραν. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν τῆς γνώμης, ἥτις εὐτυχῶς καὶ ἐπεκράτησεν, ὅτι ἐκ τῶν ἐξ ἐκθέσεων μόνον ἡ πρώτη «περὶ Ἐθαγγελίου» θὰ ἦτο ἐπιτετραμμένον καὶ δυνατὸν νὰ ὑπογραφῆ καὶ υἱοθετηθῆ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, αἱ δὲ λοιπαὶ πέντε, ἦτοι: περὶ φύσεως τῆς Ἐκκλησίας, περὶ κοινῆς ὁμολογίας πίστεως, περὶ ἱερωσύνης, περὶ μυστηρίων καὶ ἐνόητος τοῦ Χριστιανισμοῦ, θὰ εἶδει νὰ ἀπορριφθῶσιν ὑπ' αὐτῶν ὡς περιέχουσαι πλεῖστα στοιχεῖα ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ Ρῶσοι, τὸναντίον, πρωτοστατοῦντος μάλιστα τοῦ κ. Γλουμπακόβσκη, ἐπέμενον ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀποδεχθῶμεν καὶ τὰς λοιπὰς πέντε ἐκθέσεις καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ παύσωμεν ἔχοντες στενὰς ἀντιλήψεις καὶ ἐκκλησιαστικούς ὀρίζοντας πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως. Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐπιμονὴ τῶν Ρῶσων, ὥστε πρὸς στιγμὴν ἠπειλήθη ῥήγμα μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων. Καὶ θὰ περιστατο ὁ κόσμος μάρτυς τοῦ οἰκτροῦ θεάματος, νὰ ἴδῃ ὅλην τὴν Ὀρθοδοξίαν ἀντιπροσώπους διηρημένους καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀποκηρύττοντας ἀντορθόδοξους ἐκθέσεις, τοὺς δὲ ὑποστηρίζοντας καὶ ἀποδεχομένους ταύτας. Εὐτυχῶς ἡ σθεναρὰ στάσις τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσεν ὥστε οἱ Ρῶσοι ἀντιπρόσωποι—περιελαμβάνοντο δ' εἰς τοὺς, ἐκτός τοῦ κ. Γλουμπακόβσκη, καὶ ὁ Ἀρχιεπ. Πολωνίας Διονύσιος, ὁ καθηγητῆς Μπουλγάκωφ καὶ ὁ καθηγητῆς Ἀρσένιεφ, μετὰ τούτων δὲ συνέπραττον καὶ οἱ Βούλγαροι, ἦτοι ὁ Μητροπολίτης Σόφιας Στέφανος καὶ ὁ καθηγητῆς Τσανκώφ—ἀνένηψαν, ἐπὶ τέλους, καὶ διείδον τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀσφαλῶς θὰ ὠδήγετο ἡ Ὀρθοδοξία ἂν ἐπέμενον εἰς τὰς λίαν ἐσφαλμένας τῶν ἀπόψεις. Καὶ ἀνεγνώσθη τότε ἡ περίφημος ἐκείνη δήλωση ἐξ ἑνόματος τῶν Ὀρθοδόξων ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ, ἥτις περιέσσωσε τὸ γόητρον καὶ τὴν τιμὴν τῆς Ὀρθ. Ἐκκλησίας.

Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἦτο ἐκείνη ἡ μόνη περίπτωσις κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Σλαυόφωνοι ἐκπρόσωποι τῆς Ὀρθοδόξιας δὲν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὴν ζημίαν, ἥτις δύναται νὰ προκύψῃ δι' αὐτὴν ἐξ ἐνεργειῶν ἀστόχων. Ὁ νῦν Μητροπολίτης Ἀχρίδος Νικόλαος, ὅστις πρὸ τίνος ἀκόμη ἐν Ἀγίῳ Ὁρει εὐρεθεὶς ἐνήργησε μετὰ τσαυτῆς ἐλλείψεως εὐλαθείας πρὸς τὸν Προκαθήμενον τῆς Ὀρθ. Ἐκκλησίας κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Πανευρωπαϊκοῦ πολέμου ὅχι μόνον τακτικῶς ἐκκλησι-

άζετο εἰς Ἀγγλικανικούς ναούς, ἀλλὰ καὶ μετεἶχε τοῦ ποτηρίου ἐν αὐτοῖς λίαν ἐπιδεικτικῶς· ὁ δὲ Πατριάρχης Σερβίας Δημήτριος ἐκοινώνησεν, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὸν ὅσον πανηγυρικὸν χριστιανὸς ἀνήκοντας εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Ὁμολογίαν ἐν αὐτῷ τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τοῦ Βελιγραδίου, οὐδεμίαν ἀπολύτως κατεπιγούσης ἀνάγκης ὑπαρχούσης. Ὁ Πατριάρχης τῆς Ρουμανίας Μύρων, ἀφ' ἑτέρου, μεταδίδει τακτικῶς τὰ Ἀγράντα Μυστήρια εἰς τὴν Βασιλισσαν Μαρίαν, μολοντι· αὕτη δὲν προσῆλθεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐξῆκλουθε! νὰ μὲν πιστῆ εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἐγεννήθη.

Συμβαίνει ὅμως τοῦτο δυστυχῶς· ὅτι ἐφόσον τὴν πρωτοβουλίαν διὰ συζητήσεις ἀφρώσας τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναλαμβάνει ἡ προεσχυγηνῆς Ἐκκλησία (Κων)πόλεως καὶ ἐφόσον Ἕλληνες κληρικοὶ διεξάγουσιν αὐτάς, οἱ Σλαυόφωνοι ἀδελφοὶ μας δυσαρροστοῦνται καὶ διακηρύττουσιν ὅτι οἱ Ἕλληνες προδίδουσι τὴν πίστιν καὶ δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὸ παρελθόν καὶ τὴν ἐνδοξὴν ἱστορίαν τῆς Ὀρθοδόξιας. Ἐφόσον ὅμως αὐτοὶ ὁμιλοῦν ἢ ἐνεργοῦν περὶ ἐνώσεως, εἶναι συμπεχωρημένοι· οἰκλήποτε παρεκτροπαὶ καὶ ἐπικινδύνου ἀδεξιότητες. Οὐδέποτε θὰ λησιμονήσωμεν τὴν περιέργον καὶ ὅπως ἀνεξήγητον στάσιν, τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν ὁ καθηγητῆς Ἀρσένιεφ κατὰ τὰς συζητήσεις αἰτινες ἐγένοντο μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Λάμπεθ κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1931 Ἐν μέσῃ συνεδριάσει τῆς κοινῆς Ἐπιτροπῆς, παρόντων ὅλην καὶ τῶν Ἀγγλικανῶν, ἐπανειλημμένως ἐπετέθη κατὰ τοῦ προέδρου τῶν Ὀρθοδόξων Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων ὡς υπεράγαν συντηρητικοῦ, ὡς παρεμποδίζοντος διὰ τῆς ὑπερεφεκτικῆς του στάσεως τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως καὶ ὡς μὴ ἀντιπροσωπεύοντος τὸ γνήσιον φρόνημα τῆς Ὀρθ. Ἐκκλησίας, ἔπερ, ὡς ἔλεγεν, εἶναι φιλελεύθερον, περιεκτικὸν καὶ δὲν περιορίζεται ὑπὸ ἔρων καὶ διατυπώσεων στενῶν. Αἱ ἐπιθέσεις του δὲ αὐταὶ ὑπῆρξαν ἢ αἰτία ἔπως οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐπανειλημμένως μὰς προσάψωσι τὴν κατηγορίαν ὅτι ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι, οἱ καυχώμενοι διὰ τὴν δογματικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸ καθωρισμένον τῶν ἀληθειῶν τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν πίστιν, ἀποδεικνύομεθα εἰς ταῦτα ἀκριβῶς διαφωνοῦντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀλληλομαχοῦμενοι. Ἐρχεται, ἐν τέλει, ὁ καθηγητῆς Ζερνώφ, ὅστις πρὸς ἐκατομμύρια δλόκληρα ὁμιλῶν τῇ παρελθούσῃ Κυριακῇ ἀπὸ ραδιοφώνου διακηρύττει: *urbi et orbi* ἔτι ὅλος ὁ ἀγὼν τῆς Ὀρθοδόξιας κατὰ τοῦ Παπισμοῦ συνίσταται εἰς λογομαχίαν περὶ προβαδίσματος!

Ἀναφέρομεν τὰ λυπηρὰ ταῦτα γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων τρανώτατα ἀποδεικνύεται ἡ καὶ ἄλλοτε ὑπ' ἄλλων διαπιστωθεῖσα ἀνάγκη στενωτέρας ἐπαφῆς καὶ συνεργασίας μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτοκεφάλων μερῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Εἶναι λυπηρὸν ἡμεῖς οἱ Ὀρθόδοξοι, ὅτινες μετ' ἐγκαυχήσεως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι διακατέχομεν τὴν πίστιν τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τοὺς ἁγίους παραδοθεῖσαν καθαρὰν ἀπὸ πάσης καινοτομίας, νὰ παρουσιαζώμεθα ἐν ταῖς συζητήσεσιν ἡμῶν μετὰ ἑτεροδό-

ζων με ἀντιλήψεις διαφόρους ἐπὶ πραγμάτων, ἐφ' ὧν κατ' οὐσίαν συμφωνοῦμεν· καὶ νὰ παρασυρόμεθα ἀκόμη ὑπὸ τοῦ ὀλεθρίου ψυλετισμοῦ, ὅστις τοσαῦτα δεινὰ προξένησεν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ζητοῦμεν νὰ γνωρίζωμεν τοὺς ἄλλους, ἐνῶ ἀκόμη δὲν γνωρίζομεν ἄλλήλους· ἐπιδιώκομεν τὴν μετ' αὐτῶν ἔνωσιν, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐθνικιστικὴ ἀντιζηλία λυμάνεται τὰς τάξεις μας, καὶ προσερχόμεθα εἰς συνέδρια ἀποσκοποῦντα τὴν προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐνῶ ἐν τοῖς παρασκευαίαις ἡμεῖς αὐτοὶ προσπαθοῦμεν νὰ υποκλάψωμεν ἄλλήλους. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐργανώσωμεν πυκνότερας διορθοδόξους συναντήσεις. Ἴνα ἀλληλογνωρισθῶμεν, ἀγαπήσωμεν ἄλλήλους, ἐκτιμήσωμεν ἄλλήλους, ἐξοικειωθῶμεν μετ' τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι ἄλλήλων, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως εὐκαιρίας παρουσιάζομένης ἐμφανιζόμεθα μετ' ἐνιαίον καὶ ἀδιάσπαστον μετώπον ἀντάξιοι ἐκπρόσωποι τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Λονδίνον, Φεβρουάριος, 1934

ΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Μ. Ἀρχιμ. τοῦ Οἴκουμ. Θρόνου

ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΚΙΑΘΟΥ

[8]

II. Ἐξαφανισθεῖσαι Μοναί.¹

α) Μονὴ τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

Κάτωθεν τῆς μεσαιων. πόλεως Σκιάθου, ἐκεῖ ὅπου χύνεται τὸ ρεῦμα τοῦ Δομάν, «ἐκεῖ ὅπου σχηματίζεται χάσμα ἐπικίνδυνον, πληροῦμενον αἰωνίως θαλασ-

1. Ἐκτὸς τῶν Μονῶν περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω κείμενον λόγον, ἡ παράδοσις ἐν Σκιάθῳ ἀναφέρει, ὅτι καὶ ἔτεροι δύο ναοὶ μὴ διασφζόμενοι σήμερον ὑπῆρξαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι Μοναί.

Τῶν ναῶν τούτων ὁ εἷς, ὅστις ἦτο ἀρχαιότατος, τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, εὗρισκετο ἐκτὸς τοῦ τεύχους τῆς ἀρχαίας πόλεως εἰς τὸν χώρον τὸν διαλαμβανόμενον σήμερον μετὰ τοῦ κοινοτικοῦ καταστήματος καὶ τῆς οἰκίας Μ. Τσιλικούδη. Ἐνταῦθα δὲ κατὰ καιροὺς εὐρέθησαν διάφορα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα, ἀρχιτεκτονικὰ καὶ διακοσμητικὰ μέλη, σαρχοφάγοι, μωσαϊκὰ, τῶν ὁποίων τινὰ παρέλαβε μετ' ἑαυτοῦ ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Paul Girard, ὅτε τῷ 1876 ἐπισκέφθη τὴν Σκιάθον. (Ὁ P. Girard ἔγραψε καὶ τινα περὶ Σκιάθου ἐν Bulletin de correspondance Hellenique ἔτ. 1877 τόμ. Γ'. σελ. 59—69 καὶ 130—190).

Ὁ δ' ἕτερος τῶν ναῶν εὗρισκετο εἰς 2ῳρον ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν κατὰ τὴν θέσιν Τροῦλλον, ὅπου καὶ διασφζονται σήμερον ἐλάχιστα δείγματα. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ ναὸς οὗτος ἀποτελεῖ μεγάλην καὶ πλουσίαν Μονὴν καὶ ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· ἔφερε δὲ μέγα τροῦλλον, ἐξ οὗ καὶ ἡ θέσις· ἐκλήθη Τροῦλλον (πρὸ ἀνέκδοτον ἱστορίαν νήσου Σκιάθου καθηγ. Γεωρ. Α. Ἀποστολίδου, ἡ· ἀνίγραφον εὗρισκεται παρ' ἐμοὶ καὶ τῷ κ. Δημ. Κ. Γαλάτῃ). Ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ κατεστράφη ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Εἰκονομαχίας. Ἀνεγερθεὶς δ' ἐκ δευτέρου ἐπευπολήθη ὑπὸ Δυτικῶν μοναχῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Φράγκων, ἐπειδὴ οἱ μοναχοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας δὲν ἀδέχθησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Πάπαν. Ἡ περὶ τῆς Μονῆς ταύτης παράδοσις ὁμοιάζει κατὰ πολὺ μετ' τὴν περὶ τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Ζενιδίας παραδοσιν (πρὸβ. Νικ. Ι. Γιαννοπούλου· Ἡ Μονὴ τῆς Ζενιδίας· ν ἐφημ. «Θεσσαλία» ἔτ. 1933 ἀριθ. φύλ. 11,362).

σοβοῆς καὶ ἀφροῦ τῶν κυμάτων, τὰ ὁποῖα μέσα ἐκεῖ ροχθοῦν καὶ ἀλαλάζουν, ὅτε τὸ χάσμα φοβερὸν ἀντιλαλεῖ μακρὰν, ὡς ν' ἀποθνήσκῃ ἐκεῖ κάτω ζωντανὴ ψυχὴ καὶ κραῖζει καὶ ζητεῖ βοήθειαν»¹ εὗρισκεται ἐν ἐρειπίαις ὁ ναὸς τῆς Μονῆς τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

Ἡ τοποθεσία εἶνε γραφικωτάτη· ἀλλὰ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς καθόδου ἔχει καταστήσει τὸν τόπον τοῦτον ὡς τὸ πολὺ ἄβατον καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ναῖδριον τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ εἰς τοὺς περισσοτέρους Σκιάθιους εἶνε ἄγνωστον. Ἐλάχιστοι σφύρον τὰ βήματά των μέχρι τοῦ μέρους τούτου, ἵνα θαυμάσωσιν ἐν ἐρειπιώδει καταστάσει τὸ ποτε ὠραιότερον ἀναμφισβητήτως ναῖδριον τῆς πάλαι μεσαιωνικῆς πόλεως.

Τίς ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τῆς ιδρύσεως τῆς Μονῆς ταύτης εἶνε εἰς ἡμᾶς ἄγνωστος· ἀσφαλῶς ὅμως αὕτη συμπίπτει μετ' τοὺς χρόνους τῆς ιδρύσεως τῆς μεσαιων. πόλεως Σκιάθου. Ἡ διασπασθεῖσα παράδοσις ἐνταῦθα κατατάσσει τὴν Μονὴν· λόγοι δὲ τοιχοδομίας καὶ δὴ τῆς θέσεως τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς δεικνύουν τὴν ὀρθότητα τῆς παραδόσεως². Ἄλλ' οὐδὲ περὶ τῆς μετέπειτα σταδιοδρομίας τῆς Μονῆς ταύτης γνωρίζομεν τι. Δυστυχῶς ἡ παλαιὰ Μονὴ τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν χριστιανικὸν μνημεῖον τῆς νήσου περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν ἱστορικὴ μαρτυρία διεσώθη.

Ἐκ τῶν διαφορῶν παραρτημάτων τῆς Μονῆς σήμερον οὐδὲν διακρίνεται, διότι τὰ πάντα ἔχουν μεταβληθῆ εἰς σωρὸν ἐρειπίων· μόνον δὲ ὁ ναὸς διασώζεται, ἐν ἐρειπιώδει ὅμως καταστάσει. Ὁ ναὸς, μικρῶν σχετικῶς διαστάσεων, διασώζει ἀρκετὰ δείγματα ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὁ ρυθμὸς αὐτοῦ, ὅστις ἦτο σταυροειδῆς βυζαντινὸς μετὰ τροῦλλον βαίνων ἐπὶ τεσσάρων κίωνων, μοναδικὸν κτίσμα ρυθμοῦ τοιούτου ἐν τῇ νήσῳ. Ἐκ τῶν δύο διασφζόμενων κίωνων σημειοῦμεν ὅτι ὁ εἷς εἶνε μαρμαρίνος συγκείμενος ἐκ τριῶν σπονδύλων καὶ καταλήγων εἰς θαυμάσιον κινὸν κρᾶνον δωρικοῦ ρυθμοῦ μετὰ σταυρῶν καὶ πτηνῶν ἐκατέρωθεν καὶ προσέρχεται ἀσφαλῶς ἐξ ἔξαφανισθέντος ναοῦ τῆς ἀρχαίας πόλεως Σκιάθου.

Ὁ ναὸς ἦτο εἰκονογραφημένος· διασφζεται δὲ εἰς τὴν κόγχην τῆς προθέσεως τοῦ ἱεροῦ βήματος ἡμικατεστραμμένη τοιχογραφία μετ' ἐπιγραφὴν «ἡ ἄκρα συγκατάβασις». Ἡ παράστασις αὕτη εἶνε μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς, διότι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην διασφζομένην τοιχογραφίαν τῶν ναῶν τῆς Σκιάθου ἀπαντᾷ.

1. Α. Μωραϊτίδου Ἀλτανοῦ.

2. Ἡ πρὸς τὸ βόρειον ἄκρον τῆς νήσου ἐπὶ ἀποϊόμου χροσσησίῳ ἐκτεινομένη ἄλλοτε μεσαιων. πόλις Σκιάθος, τὸ ἄλλως καλούμενον Κάστρον, ιδρύθη κατ' ἐξηκριβωμένας ἱστορικὰς μαρτυρίας πρὸ τῆς δευτέρας ἀνακαταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν συμβάσεως τῷ 1453, τῆς παλαιᾶς πόλεως Σκιάθου ἐγκαταλειφθείσης ὡς λίαν εὐάλωτον ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἰδρῦθη αὕτη καὶ προγενεστέρως καὶ ἴσως κατὰ τὸ διάστημα τῆς πειρατείας εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, οὕτως ὥστε καὶ ἡ πρώτη Ἐνετοκρατία τῆς νήσου Σκιάθου τῷ 1207 νὰ εὑρεθῆν ὡς πόλιν αὐτῆς μοναδικὴν τὸ Κάστρον. Διὰ πλείονα περὶ τούτων πρὸβ. μελέτην μου «Ἡ νήσος Σκιάθος ἐξ ἐπόψεως χριστ. τοπογραφίας» ἐν ἐφημ. «Σκιάθος» ἀρ. φύλ. 3.

β) *Μονὴ τῆς Ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου.*

Ὀλίγον πρὶν ἢ φθάσῃ τις εἰς τὸ Κάστρον, ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ περιφανοῦς τοῦ βλέποντος πρὸς βορρᾶν εἰς τὸ πέλαγος ἴστατο μέχρι τοῦ 1925 ὁ ἱερός ναῦσκος τῆς Μονῆς τῆς Ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου. Ἡ θέα ἀπὸ τῆς τοποθεσίας ταύτης εἶνε θαυμασιὰ. «Δεξιὰ τὸ ὑψηλὸν βραχῶδες καὶ τεμνόμενον ἀπὸ εὐθαλεῖς χαράδρας βουνόν, τὸ ἀπολήγον εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάση γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα ἀντικρὺ ὁ γυμνὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποπνέων βράχος τοῦ Κάστρου μὲ τὰ δύο πρὸ αὐτοῦ πετρῶδη νησιδία πέραν πέλαγος ἀχανὲς φωσφορίζον εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφώσκοντος ἡλίου καὶ εἰς τὰ βάθη ἡ Χαλκιδικῆ μὲ τοὺς τορεῖς λαίμους της»¹.

Πότε ἀκριβῶς ἐκτίσθη ἡ Μονὴ αὕτη δὲν εἶνε γνωστόν· πάντως κατὰ σωζομένας ἐπιγραφὰς ἀνεκαινίσθη τῷ 1693 καὶ 1695 ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ. Νεῖλου τοῦ Διονυσίου καὶ ἀπετέλει κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας μετόχιον τῆς Μονῆς Διονυσίου ἁγ. Ὄρους. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας τὸ μετόχιον ἐνοικιάζετο ὑπὸ τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Σκιαθοῦ, ὡς συνάγομεν ἐξ ἐγγράφων κειμένων ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἀγνωστον δ' εἶνε εἰς ἡμᾶς πῶς κατόπιν περιήλθεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς Κοινοτήτος Σκιαθοῦ. Ὁ περίεξ τῆς Μονῆς ταύτης χῶρος ἐχορησίμευεν ὡς κομητήριον τῶν ἐν τῇ μεσαιῶν. πλὴν Κάστρου καὶ περίεξ οἰκούντων Σκιαθίων τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῶν εὐρεθέντων πολλῶν τάφων, στηρίζεται δὲ καὶ λογικῶς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοιοῦτου χώρου ἐν τῷ Κάστρῳ.

Τὸ ναῖδριον τῆς Μονῆς ἦτο ρυθμοῦ μονοκλίτου βασιλικῆς μετ' ἀμφικλινοῦς στέγης· κατὰ τὰς τορεῖς δὲ πλευρὰς αὐτοῦ ἐσχηματίζετο εὐρύχωρον ἐστεγασμένον προαύλιον ἐν εἶδει ἐξωνάρθηκος. Τελευταίως, κατὰ τὸ 1925, ὁ παλαιὸς οὗτος ναός, ὁ μόνος διατηρούμενος ἐκ τῶν παραρτημάτων τῆς Μονῆς, κατεδαφίσθη, λόγῳ πτώσεως τοῦ ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐδάφους καὶ ἀνηγέρθη ἕτερος περικαλλῆς ἐκεῖ που πλησίον περιλαμβάνων καὶ σειρὰν κελλίων πρὸς διαμονὴν τῶν ἀθρόως προστρεχόντων κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου².

γ) *Μονὴ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.*

Κατὰ τὸ ΜΑ. μέρος τῆς νήσου, εἰς τὸν ζυγὸν τὸν σχηματιζόμενον μετὰξὺ τοῦ Μικροῦ Ἀναγύρου καὶ τοῦ Κονόμου τὰ ῥόγγια, «ἐκεῖ ὅπου τὰ πεῦκα εὐωδιάζουν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος, ὅπου οἱ κηρομύταις κελαιδοῦν σὰν ἀηδόνια εἰς τὸν καλὸν καιρὸν τοὺς καὶ τὰ κούμαρα, φωτίτσαις κατακόκκιναις, λάμπουν μέσα εἰς τὸ δάσος ἀναρίθμητα»³, ἐσώ-

ζετο ἄλλοτε ἢ παλαιὰ Μονὴ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐσορτάζουσα τῇ 25 Μαΐου.

Ἡ Μονὴ αὕτη, κατὰ φυλαττομένην σήμερον ἐν τῷ κοινοτικῷ καταστήματι ἐπιγραφῆν, «τυγχάνει πόνος καὶ κτίσις ἐξ αὐτῶν τῶν βεράθρων τοῦ Ἰωακείμ τοῦ ἐξ Ἀγραφῶν πέλοντος γένους χρησίμου, ἐξοδία δὲ καὶ δαπάνη τοῦ προσκυνητοῦ τοῦ ζωοδόχου Τάφου Κωνσταντίνου τοῦ ἐκ ταύτης τῆς νήσου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ τιμίας Οὐρανίτσας ἔτει 1726». Καλεῖται δ' ἡ Μονὴ αὕτη καὶ ἁγ. Ἰωάννης ὁ Κρυφός, διότι «εἶτε ἐκ τοῦ βορείου μέρους ἔρχεται τις ἀπὸ τ' Ἀχειλᾶ τὸ ῥέμμα, εἶτε ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ ἀπὸ τοῦ Κονόμου τὰ ῥόγγια, καὶ ἂν ἐγγύτατα διέρχεται πλησίον τοῦ παλαιοῦ σεβάσματος, εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑποπτεύσῃ τὴν ὑπαρξίν του, ἂν δὲν γνωρίζῃ καλῶς τὰ μέρη ταῦτα»¹.

Ὀλίγον πρὸ τοῦ 1809 ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου εἶχε καταστῆ ὑποτελής εἰς τὴν Μονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τὴν ἄλλως Παναγίαν Κεχειῶν καλουμένην. Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 1809 Ἰανουαρίου 19 Πατριαρχικοῦ γράμματος Καλλινίκου Ε' πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Σκιαθοῦ καὶ Σκοπέλου Εὐγένιον, ἡ Μονὴ καθίσταται σταυροπηγία καὶ συνιστᾶται ὅπως αὕτη παραχωρηθῆ εἰς τὸν μοναχὸν Γέροντα Δαυῖδ, πατέρα τοῦ Ἐπιφανίου Δημητριάδου, ὅστις εἶχε κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Μονῆς, διὰ νὰ μεταβάλλῃ ταύτην εἰς σχολεῖον, ἐκδιωχθῆ δὲ ὁ κακοοικονόμος τῆς Μονῆς Γρηγόριος. Ἡ σχολὴ αὕτη συνεστήθη, ὡς ἐξ ἐγγράφων μανθάνομεν, ἀπαντῶνται δὲ καὶ ὀνόματα διδασκάλων αὐτῆς. Διαλυθεῖσα αὕτη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐπανιδρύθη μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἐντὸς τῆς νέας πόλεως Σκιαθοῦ, τοῦ Γέροντος Δαυῖδ δωρησαντος τὴν περιουσίαν τῆς Μονῆς εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς ταύτης².

Ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου διελύθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιβασιλείας³· δωρηθεῖσης δὲ κατόπιν τῆς περιουσίας τῆς ὑπὸ τοῦ Δαυῖδ ἐγκατελείφθη αὕτη καὶ κατέρρευσε τελείως. Τελευταίως δὲ τῷ 1905 ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἀνηγέρθη ὁμώνυμον ναῖδριον δαπάνῃ ἀδελφῶν Θεοδ. Πασχάλη.

Τοσαῦτα περὶ τῶν ἱερῶν Μονῶν τῆς νήσου Σκιαθοῦ διασφωζομένων τε καὶ ἐξαφανισθεισῶν εἶχον ν' ἀναφέρω. Εἶνε ἀληθές ὅτι αἱ Μοναὶ τῆς Σκιαθοῦ δὲν ἔχουν νὰ παρουσιάσωσι τι τὸ τόσον ἐξαιρετικὸν εἰς τέχνην ἢ εἰς πλούσιον διάκοσμον· ἐν τούτοις ὅμως τινὲς ἔχουν ἱκανὰ δείγματα ἀρχαιολογικῆς ἀξίας καὶ πᾶσαι εἶνε ἀρκεταὶ νὰ περικλείωσιν ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις τῆς ἐποχῆς τῶν καὶ νὰ ἐνισχύσωσι τὴν φήμην τῆς θρησκευτικότητος τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ἀξιόλογον δὲ συμβολὴν εἰς τὴν ἐν γένει ἱστορίαν τῆς νήσου ἀποτελεῖ ἡ ἐξέτασις αὐτῶν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΦΡΑΓΚΟΥΛΑΣ

Πτυχ. Θεολογίας

1. Α. Παπαδιαμάντη, «Στὴν ἁγί' Ἀναστασιά».
2. Τὸ νέον ναῖδριον τῆς Ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου ἀνηγέρθη χορηγούντων τῶν ἐν Ἀμερικῇ Σκιαθίων καὶ τοῦ κ. Δημ. Κ. Γαλάτη, τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ψυχὴν πάσης περὶ ἀνεγέρσεως ἢ ἀνακαινίσεως ναῶν ἐργασίας.
3. Α. Μωραϊτίδου, «Μὲ τοῦ βορρᾶ τὰ κύματα» σειρ. Δ'. σ. 97.

1. Α. Παπαδιαμάντη, «Ἡ Φόνισσα».
2. Α. Μωραϊτίδου, ἐνθ' ἁν. σ. 126 καὶ Τρ. Εὐαγγελίδου, ἐνθ' ἁν. σ. 77—8.
3. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου ἐχορησίμευεν ὡς τὸ καταφύγιον τοῦ ἀρματολοῦ Νικοτσάρα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δράσεως αὐτοῦ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ ἐν Ἀθήναις.

Ῥώσος παρακολουθήσας τὰς λιτανείας τοῦ Ἐπιταφίου ἐν Ἀθήναις ἔγραψεν ἐν ρωσικῷ θρησκευτικῷ περιοδικῷ τῶν Παρισίων ὑπὸ τὴν ὑπογραφήν «Ἀθηναῖος Ἀηρ» τὰς ἐντυπώσεις του ὡς ἑξῆς:

«Ἐάν τις, χριστιανὸς ἢ ἀλλόδοξος, ἤθελε νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ βυζαντινοῦ μεγαλείου τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ἃς διέβη τὴν νύκτα τοῦ Ἐπιταφίου Θρόνου ἐν τῇ πρωτενοσίῃ τῆς Ἑλλάδος. Οὐδαμοῦ τόσον ἀνάγλυφος, ὥραία καὶ ἰσχυρὰ ἐμφανίζεται ἡ σχέσις τῆς στιγμῆς πρὸς τὴν ἰδέαν, ἡ ἁρμονία τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἀδέλφωσις τοῦ γήινου μεγαλείου μετὰ τῆς οὐρανιας γλυκύτητος. Ἡ ψυχικὴ διάθεσις τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ μεγάλη ἡμέρα ἐκδηλοῦται βαθέως εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀμέσων καὶ κρυφῶν κληρονόμων τοῦ βυζαντινοῦ πλούτου.

Πρὸς παθητικὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐκφορᾶς τοῦ Ἐπιταφίου—κατὰ τὴν ἑσπερινὴν ἀκολουθίαν—προετοιμάζονται πάντες οἱ κάτοικοι ἀπὸ βαθείας πρωΐας. Ἡ προετοιμασία ἀρχίζει σχεδὸν περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἀμέσως μετὰ τὴν δωδεκάτην. Παντοῦ, εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τὰ δημόσια καταστήματα, εἰς τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα, εἰς τὴν Γερουσίαν, τὴν Βουλὴν, τὰ ἐπιουργεῖα, τὰς ξένας πρεσβείας, εἰς τὰς ἐμπορικὰς ὁδοὺς, εἶνε ἀνηρημέναι αἱ ἐθνικαὶ σημαῖαι. Οἱ ἀστρφεύλακες, οἱ φρουροὶ, τὰ ἀνά τὴν πόλιν βαδίζοντα στρατιωτικὰ ὄργανα, κρατοῦν τὰ ὄπλα μὲ τὴν κἀνήν πρὸς τὰ κάτω, εἰς ἔνδειξιν πένθους. Αἱ κορασίδες, πλούσαι καὶ πτωχαί, εἶνε ἰδιαζόντως ἀπησχολημέναι: ἐν ἐκάστῃ ἐνορίᾳ διὰ τῶν χειρῶν τῶν καὶ τῶν φροντίδων τῶν καὶ ἰδίαις δαπάναις εὐτρεπίζονται οἱ Ἐπιτάφιοι, ὁ δὲ στολισμὸς τῶν καταπλήττει διὰ τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν ὥραιότητά. Τὰ κηρία ἐπ' ἴσης εἶνε στολισμένα μὲ φυσικὰ ἄνθη.

Ἐβράδνασε.. Νυκτόνει.. Ἀκούεται ἀραιὸς, πένθιμος ὁ ἦχος τῶν κωδῶνων ἤρεμος ἑαρινὴ νῆξ. Εἰς πάντα τοὺς ναοὺς ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία, καὶ εἰς τοὺς μακρυνοὺς προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς ἐπ' ἴσης. Οὔτε σκέψις νὰ χωρέσων εἰς τοὺς ναοὺς ὅλοι οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ εὐρεθοῦν ἐγκαίρως εἰς τὸν «Ἐπιτάφιον Θρόνον», ὡς τὸν ὀνομάζων οἱ Ἕλληνες. Διότι καὶ οἱ ναοὶ εἶνε κατάμεστοι, καὶ τὰ περιφράγματα, καὶ οἱ δρόμοι, καὶ οἱ κῆποι καὶ αἱ παμμέγιστα ἀθηναῖκα πλατεῖα. Ὅλον τὸ ἑκατομύριον τῶν κατοίκων εὐρίσκειται εἰς τοὺς ναοὺς καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς. Εἰς τὰς οἰκίας ἀπομένον μόνον αἱ γράϊαι, αἱ ὁποῖαι εἰς τοὺς ἐξώστας καὶ εἰς τὰ παράθυρα τοποθετοῦν εἰκόνας ἀνδοστολισίτου, κηρία καὶ θυματήρια, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ «Ἐσταυρωμένου», τοῦ ἐκφερομένου εἰς τὸν τάφον. Πολύτιμα ἀρώματα ραντίζονται ἀπὸ τὰ παράθυρα ἐπὶ τῶν διερχομένων λιτανειῶν διὰ νὰ πέσουν ὀλίγα σταγόνας τῶν καὶ ἐπὶ τοῦ φερομένου Ἐπιταφίου. Εἰς ὅλας τὰς οἰκίας ἀναδίδεται θυμίαμα. Ἀὐτὸ εἶνε τοῦτο Βυζάντιον;

Αἱ λιτανεῖαι ἐκκινοῦν, ὁλόκις κρονοθοῦν οἱ κώδωνες τῆς Μητροπόλεως, ἀπὸ ὅλους τοὺς ναοὺς συγ-

χρόνως περὶ τὴν 10ην νυκτερινήν, κατὰ δὲ τὴν πορείαν τῶν, τὰς διαφόρους στάσεις καὶ τὴν συνάντησίν τῶν μὲ ἄλλους Ἐπιταφίους ψάλλον ὄχι μόνον ὁ κληρὸς καὶ οἱ χοροί, ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ λαὸς. Πάντα τὰ ἄσματα εἶνε βυζαντινοῦ μέλους,—οἱ μαγαρίζονται τῆς παλαιᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Τὰ κείμενα τῶν τροπαρίων καὶ τῶν στιχηρῶν, τὰ θλιβερὰ «μοιρολόγια», τὰ ἐπιτάφια ἄσματα εἶνε πλήρη ἐλπίδων καὶ γλυκείας προσδοκίας τῆς χαρᾶς τῆς Ἀραστάσεως, διὰ τοῦτο δὲ εἶνε καὶ εἰς τόνον πένθιμον, δὲν εἶνε μονότονα, ἀλλ' ἐνθάριστα εἰς τὴν ἀκοὴν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν.

Τῶν Ἐπιταφίων προηγοῦνται ὑψηλὰ φερόμενοι σταυροὶ βυζαντινοῦ τύπου, ἑξαπτεργα, φανοί, κηροπήγια πολύφωτα, στρατιωτικὰ καὶ ἰδιωτικὰ ὄρηστρα, τῶν ὁποίων οἱ ἦχοι ἀναμειγνύονται μὲ τὰ ἄσματα τῶν ψαλιῶν, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ ῥῶσοι πρόσφυγες. Εἶνε ἀξιοπαρατήρητον ὅτι οἱ Ἐπιτάφιοι ἐκφέρονται ἐκ τῶν ναῶν μετὰ τοῦ κορυφίου τῶν, καταστολιστὸν διὰ λευκῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀνθῶν, διὰ κλάδων ἀμυγδαλέας, πασαλιᾶς, ὑακίνθων καὶ ῥόδων. Ἐκατοστάδες χιλιάδων χριστιανῶν κινοῦνται μὲ ἀνημμένα κηρία περὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἱερῶν φερομένους Ἐπιταφίους. Ἄπειρος θάλασσα κεφαλῶν, χιλιάδες φωτῶν ψάλλον: «Αἱ μυροφόροι μῦρα.» καὶ «Ἄγιος ὁ Θεός...». Περὶ τὴν 11ην νυκτερινήν οἱ Ἐπιτάφιοι τῶν ναῶν τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς πόλεως συναϊτῶνται: οἱ μὲν προηγουμένου τοῦ τῆς Μητροπόλεως, εἰς τὸ «Σύνταγμα», δηλ. εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συνατάγματος, αἱ δὲ εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὀμοιοῖας. Ὁ δεσπότης τῆς πρωτενοῦσης Ἀνκαβητιός, ὕψους 300 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου κοσμεῖ μικρὸν παρεκκλήσιον τοῦ ἁγ. Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, διακρίνεται ἀνάγλυφος εἰς τὸ βάθος τοῦ κναυοῦ νυκτερινοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ, κατάφωτος ἐκ τῶν εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ ναῖσκου μυριάδων ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων, εἰς τὰς κλιτῆς δὲ τοῦ βουνοῦ, ἄνωθεν ἕως κάτω, κινεῖται ἄπειρον πλήθος ἀνημμένων κηρίων. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς, εἰς τὰ μαονάλια τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν νύκτα τῆς Μ. Παρασκευῆς ἐν Ἀθήναις καὶ τοῖς περιχώροις θὰ ἀνάπτωνται κηρία ὑπὲρ τὸ ἥμισυ ἑκατομμύριον. Πεντακόσαι χιλιάδες φωτειναὶ στιγμαὶ εἰς τόσον ἤρεμον καὶ διανγῆ ἀτιμόσφαιραν!

Ἡ ἐκφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου ἐκ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ καὶ ἡ περιφορὰ του τελεῖται κατὰ πρόγραμμα καὶ τυπικόν, ἀκριβῶς διαγεγραμμένον καὶ ἐγκεκρομένον οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ κληρικοῦ καὶ τῆς ἱεραῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν βυζαντινολόγων καθηγητῶν. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ διάμεσα διαστήματα τῶν λιτανειῶν λαμπαδαρίων, πριμικηρίων καὶ σταυροφόρων εἶνε ἀκριβῶς ὑπολογισμένα καὶ τηροῦνται ἀπαρεγγλῆτως. Τὴν τάξιν δὲ ἐπιτηροῦν οἱ ἐκκλησιάσχα. Ἰδίαν ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν ἡ εὐθύγραμμος καὶ ὥραία χορεία τῶν ἡμφιεσμένων βυζαντινῶν στιχάρια παιδιῶν, τῶν ὁποίων τὰ μὲν φέρον κἀνιστρα πλήρη ἀνθῶν, δι' ὧν στρώννεται ἡ πορεία τοῦ ὑπὸ ἀρχιμανδριτῶν κρατουμένου Ἐπιταφίου, τὰ δὲ ὑφοῦν

εἰς τὰς χεῖράς των ἀρχαίους ἀμφορεῖς μὲ πολύτιμα μῦτρα καὶ εἶσομον ροδέλαιον πρὸς ἄλειψιν τοῦ μέλλοντος νὰ ἐνταφιασθῇ Σώματος. Ἡ πορεία τῶν ἐξαπτερυγοφόρων ἐκτείνεται εἰς δόκλινα τετράγωνα. Περὶ δὲ τὸν φερόμενον παλαιοβυζαντινὸν σταυρὸν οἱ ἱεροσπουδασταὶ καὶ οἱ νεωκόροι κρατοῦν λαμπτήρας γηγαιῖας βυζαντινοῦς, γυλασσομένους συνήθως ἐν τοῖς μουσεῖοις.

Τὸν Ἐπιτάφιον ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι, ὁ λαός, στρατός: τμήματα πεζικοῦ καὶ ἰππικοῦ. Εἰς τὰς παρυφὰς τῶν πεζοδρομίων παρατεταγμένοι ἐξῶνοι καὶ ἴδιον τμήμα ὀρειβατικοῦ ἀποδίδουν εἰς τὴν λιτανείαν τὰς τιμὰς, αἱ δὲ ὀρχήστραι ἐξ ὑπαμοιβῆς ἀνακροῦν εἰδικὰ ὑπὸ ἐλλήνων μουσικῶν συντεθειμένα ἐμβατήρια.

Τὸ συγκινητικώτερον ὅμως τὸ ὁποῖον εἶδον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν Μεγ. Παρασκευὴν ἦτο ἡ ἐκφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου ἐκ τοῦ Ἀρσακείου Παρθεναγωγείου, ὅπου τὸν Ἐπιτάφιον στολίζουσι καὶ φέρουσι αἱ μαθήτριά του λευχειμονοῦσαι. Ἐκεῖ πλησίον γίνεται καὶ ἄλλη λιτανεία: ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Δημοτικοῦ νοσοκομείου, τοῦ ὁποῖον τὸ κοινοῦ κλιον ἀνεχουσι αἱ νοσοκόμοι, τῶν ἰατρῶν—μὲ τοὺς λευκοὺς ποδήρεις ἰατρικοὺς χιτῶνάς των καὶ μὲ ἀνημημένα κηρία εἰς τὰς χεῖράς—παλλόντων μαζὸν μὲ ἀσθενεῖς ἀνδρας καὶ γυναῖκας, ἐπ' ἰσῆς λευχειμονοῦντας. Ἡ λιτανεία, πλήρης, περιέρχεται τὰς αἰθούσας τοῦ νοσοκομείου, ὃ δ' ἱερεὺς προσάγει τὴν σινδόνα εἰς τοὺς βαρέως ἀσθενεῖς νὰ τὴν ἀσπασθοῦν.

Συγκινητικαὶ στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ θλίψις καὶ ἡ ἀπελπίσις μεταβάλλονται εἰς πίστιν καὶ ἐλπίδα.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τοῦ Πάσχα διέκοψε τὰς συνεδριάσεις της, ὡς θὰ ἐπαναλάβῃ κατὰ τὴν ἐβδομάδα τοῦ Θωμᾶ, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν εἰς τὰς ἑδρας των μεταβάντων Σεβ. Συνέδρων.

—Ὁ νέος ὀριστικὸς Ὑπουργὸς τῶν Θερησκευμάτων καὶ τῆς Παιδείας κ. Ἰ. Μακρόπουλος ὑποστὰς μικρὰν ἐγγείρησιν εἰς τὸν πόδα ἐξῆλθε τῆς κλινικῆς τὴν περελθοῦσαν Τρίτην.

—Ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τοῦ Πάσχα ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέστειλε συγχαρητήρια τηλεγραφήματα καὶ γράμματα πρὸς τοὺς Προέδρους καὶ τοὺς Τοποτηρητὰς τῶν Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

—Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 116 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τευχ. Α', τῆς 27 Μαρτίου ἐν. ἔ. ἐδημοσιεύθη Π. Διάταγμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀπὸ 19 Μαρτίου ἐν. ἔ. δι' οὗ τὸ διτάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον τοῦ ἐν Βουλαιγμένῃ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς προήχθη εἰς τριτάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον.

—Τὸ παρελθὸν Σάββατον ἐπεσκέφθη τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ πάστορος τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς παροικίας κ. Κίντερμαν καὶ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀλιβιζάτου ὃ ἐπὶ τῶν θερησκευτικῶν ὑποθέσεων τοῦ ἑξωτερικοῦ Γερμανῶς Ἐπίσκοπος δόκτωρ Χαϊκελ, ὅστις ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους (Reichsbischof) τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐτέλεσε τὰ ἐγκαινία τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνεγερθέντος Γερμανικοῦ ναοῦ.

—Συνεπεῖρ ἐντάλματος τοῦ ἀνακριτοῦ Τρικάλων συν-

ελήφθη ἐνταῦθα καὶ κρατεῖται εἰς τὴν Γενικὴν Ἀσφάλειαν ὁ Γεράσιμος Τσαμπιρᾶς, μεσίτης ἀρχαιοτήτων, κατηγορούμενος ὡς κλεπταποδόχος τῆς σφείρας, ἡ ὁποία πρὸς διείσθησιν τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1932, ἐκλεψεν ὁλόκληρον τὸ σκευοφυλάκιον τῆς Ἱερᾶς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰ Μετέωρα, ἀπαρτίσασα δεκαεξὶ τὸν ἀριθμὸν ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν σκευῶν βυζαντινῶν, μεγίστης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας. Ὁ Τσαμπιρᾶς εἶχε συλληφθῆ καὶ πρὸ μηνῶν διότι εἰς χεῖράς του κατεσχέθησαν ἐν ἐπίγρυσον Ἐθαγγέλιον παλαιὸν καὶ μία θήκη τοῦ Ἐθαγγελίου πεποικιλμένη διὰ πολύτιμων λίθων, ἀλλ' ἀφέθη ἐλεύθερος. Ἡδὴ συνελήφθη ἐκ νέου, τὸ μὲν διότι ἐξ ἐμπρησμοῦ τοῦ Πρωτοδικείου Τρικάλων ἀπετερωθῆ ἡ παλαιὰ δικογραφία καὶ σχηματίσθη νέα, τὸ δὲ διότι ἐκ τῆς πορείας τῶν ἀνακρίσεων ἠγέρθη ὑπόνοια ὅτι οὗτος ἔχει ἠγοράσει παρὰ τῶν κλεπτῶν καὶ τὰ ὑπόλοιπα κλοπιμαῖα Ἱερὰ σκευῶν. Ὁ Τσαμπιρᾶς ἐφρουρεῖτο ἐπὶ δεκαπενθήμερον εἰς τὴν οἰκίαν του διότι εἶχε θραύσει τὸν πόδα του, ἐπὶ ἡμέρας δὲ νῦν κρατεῖται ἐν ἀπομονώσει εἰς τὴν Γενικὴν Ἀσφάλειαν. Ἀπολογούμενος εἶπεν ὅτι ἠγόρασε καλῆ τῆ πίστει τὸ κάλυμμα τοῦ Ἐθαγγελίου, χωρὶς νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ παρὰ τίνων τὸ ἠγόρασεν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας μεριμνῶσα περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ ὀρθοδόξου χαρακτῆρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰκονογραφίας κατὰ τὰς μορφὰς τῆς παραδόσεως ὥρισεν ὅπως ἀσκήται αὐστηρὸς ἐλεγχος ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζωγράφων παρασκευαζομένων εἰκόπων. Πρὸς τοῦτο συνστήθη παρὰ τῆς Ἱ. Συνόδου εἰδικὴ «Ἐικονογραφικὴ ἐπιτροπὴ» ἐκ διακεκριμένων εἰδικῶν καὶ τεχνοκριτῶν, ἡτις καὶ ἐφοδιάσεν ἤδη τρία πρόσωπα διὰ εἰδικῶν πιστοποιητικῶν, ἐπὶ τῆ βῆσει τοῦ ὁποῖου ταῦτα, ὡς κατέχοντα ἀνωτέρας γνώσεις, δύνανται ἀκωλύτως νὰ δέχωνται παραγγελίας εἰς εἰκόνας, εἰκονοστάσια καὶ ἄλλας Ἱερὰς διακοσμῆσεις. Ἄλλα τρία πρόσωπα μετὰ εἰδικῆν ἐξεταστικὴν δοκιμασίαν ἔλαβον προσωρινὰ πιστοποιητικά, ἵνα δύνανται νὰ ἐργάζωνται ὑπὸ τὸν ἐλεγχον, τὴν ἐπιστάσιαν καὶ τὰς ὁδηγίας τῶν εἰδικῶν καλλιτεχνῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΩΛΩΝΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος λαβούσα ὑπ' ὄψιν ἔκθεσιν τοῦ Ἐκκλησ. δικαστηρίου, καθ' ἣν ὁ ἱερεὺς Κ. Λαβρενσιὸν προέβη εἰς πράξεις ἀπαρτίσας εἰς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ ὅλας ἀσυμβιβάστους πρὸς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, οὐ μόνον δὲ πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι πρὸς συνέτιν αὐτοῦ καὶ διόρθωσιν ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι, ἀλλὰ καὶ, ὡς αὐτὸς οὗτος ἐδήλωσε πρὸς τὴν ἐκκλησ. ἀρχὴν, μετέστη εἰς τὴν οὐνίαν, καθήρσεν αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης, ἐξέκοψεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἐν Πολωνίᾳ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ ἀνάθεμα.

—Ἐν τῇ κώμῃ Κοντέν τῆς περιφερείας Μπέλσκη οὐνίται μοναχοὶ ἐπήξαν ἐνορίαν οὐνιτικὴν, τῆς ὁποίας ὁ οὐνίτης ἐφημέριος προσεπάθησε νὰ ἐκλύσῃ εἰς τὴν οὐνίαν τοὺς ὀρθοδόξους τῆς κώμης κατοίκους. Ἐπειδὴ ὅμως πᾶσαι αἱ προσπάθειαι του ἀπετύχχανον, ἐπωφελοῦμενος τῆς ἐκ τῆς οικονομικῆς κρίσεως στενοχωρίας τῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὴν ἰδρυσιν σχολῆς ραπτικῆς, ἣς προέστησε δύο μοναχὰς, δι' ὧν θὰ προσεϊκύνοντο εἰς τὴν οὐνίαν αἱ δωρεάν εἰς αὐτὴν μαθητεύουσαι ὀρθόδοξοι κορασιδες. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι ἐπέδειξαν τοιαύτην ἐμμονὴν ἐν τῇ πατρίῳ θρησκείᾳ, παρὰ τὰς οὐνιτικὰς ταύτας καὶ ἄλλας πλεχτάνας, δι' ὧν οἱ ἐπῆλυδες προσεπάθησαν νὰ παραπλανήσωσιν αὐτοὺς, ὥστε ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ζηλωτοῦ ἱερέως των παρελθούσαν τελείως τὴν δρᾶσιν τῶν οὐνιτῶν.

—Ὁ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Βαρσοβίας ἄλλην Ἀρχιμ. κ. Παρτων Βασδέκας ἀμίλησεν ἐν τῷ ἀγγλικῷ προξενεῖῳ ἀγγλιστὶ περὶ τῆς γνωστῆς Ὁξφορδεῖου Κινήσεως (Oxford Movement). Κατὰ τὴν διάλειψιν παρήσαν ἀντιπρόσωπον τοῦ ὑπουργείου τῶν θερησκευμάτων καὶ τῆς δημοσ. ἐκπαίδευσως, καθηγητὰ τοῦ Πανεπιστημίου Βαρσοβίας καὶ πολυάριθμα μέλη τῶν ἐν Βαρσοβίᾳ παροικιῶν ἐλληνικῆς καὶ ἀγγλικῆς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Πρὸ τίνος ἐν Dalem τῆς Γερμανίας συνεκροτήθη συνέ-

δριον ἐξ 800 πολιτῶν, ὧν οἱ 25) πάστορες, οἵτινες δυση-
ρεστημένοι διὰ τὴν ἐπεμβασιν τοῦ κράτους εἰς τὰ τῆς
ἐκκλησίας ἀνεκήρυξαν ἑαυτοὺς «'Ελευθέραν Σύνοδον» ἐξ-
έλεξαν δὲ καὶ πρόεδρον αὐτῆς τὸν πάστορα τοῦ Βερολί-
νου Jacobi. Ἡ ἐλευθέρα Σύνοδος αὕτη ὥρισεν ὡς ἔργον
τῆς τὴν συνένασιν πάντων τῶν πιστῶν οἵτινες ἔχονται
στεργῶς τῶν χριστιανικῶν δογμάτων τῆς Αὐθουβουργείου
ὁμολογίας, ἀπεφάσισε δὲ νὰ ἀγωνισθῆ κατὰ τῶν καινοδο-
ξιῶν τῶν «γερμανοχριστιανῶν». Τὸ ἐν τῷ γερμανικῷ προ-
τεσταντισμῷ σχίσμα τοῦτο εἶνε τὸ δεύτερον μετὰ τὴν ἀ-
πόσχισιν τῆς Βεστροφίας καὶ τῆς περιφέρειας τοῦ Ρήνου.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Ἡ «'Εκκλησία» ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἀναφέρει
πᾶσαν νέαν ἔκδοσιν, ἥς ἀντίτυπον ἀποστέλλεται πρὸς
τὴν Διεύθυνσιν].

**Μητροπολίτου πρ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Τι-
μοθέου**, Ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ οἱ μάρτυρες τῆς
ἀληθείας κληρικοὶ τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων. Πρώτον
τεῦχος. Ἀθήναι, Τύποις «Τριῶν Ἱεραρχῶν» 1934.—Παρό
τὸ βάρος τῶν ἑτῶν. ὁ σεβ. σ. τοῦ ἀνά χειρας ἔργου ἐξα-
κολουθεῖ νὰ ὠφελῆ τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα λόγῳ τε
καὶ γραφῇ ἀνεξάντλητος εἰς διδασκτικότητα. Τὸ πῶνυμα
τοῦτο συνέγραψεν «ἵνα—ὡς λέγει προλογιζόμενος—βοη-
θῆσω εἰς συναίσθησιν καὶ μετάνοιαν τοὺς κληρικοὺς πάν-
τας, τοὺς ἐνώπιον τῆς θείας δικαιοσύνης ἀνεχομένους διὰ
τὸ θανάσιμον ἁμάρτημα τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς διχο-
νοίας», τὸ καθ' ἑαυτὸν βοηθῶν πρὸς συναίσθησιν μὲν
αὐτῶν καὶ μετάνοιαν, πρὸς παρηγορίαν δὲ καὶ ἐνθάρρυ-
σιν καὶ στηριγμὸν τῶν σκανδαλιζομένων. Οὕτω τὸ ἔργον
ἀποτελεῖ ἠθικολογίαν ἀποδεικνύουσαν ποῦ ἔγκειται ἡ
εὐημερία καὶ ἡ χαρὰ ἡ ἀληθινή, καὶ ἅμα ἀπολογία ὑπὲρ
τῆς ἀληθείας κατὰ πάσης πλάνης. Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ
λαμπροῦ τούτου βιβλίου συνιστῶμεν θερμῶς εἰς πάντα.

Δημητρίου Μ. Καλοποθάκη πρ. ὑφηγητοῦ τῆς Ἱστο-
ρίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, Ὁ βίος καὶ τὸ ἔρ-
γον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Μεθ' ἐνός γεωγραφικοῦ
χάρτου. Ἀθήναι, Τύποις «Πυρσοῦ» 1933.—Ὅσον πολλὰ
καὶ ἂν μέχρι τοῦδε ἐγγράφησαν περὶ τοῦ ἀποστόλου τῶν
ἐθνῶν, τοῦ «περισσότερου» ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ Χρι-
στιανισμοῦ κοπιᾶσαντος, δὲν ἀποβαίνει περὶ τῆς πάσα
συμβολῆς νῆα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μοναδικῆς του δρά-
σεως, ἐὰν δὲ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ
δὲν ὑπάρχει ἔτι περὶ τοῦ ἀπ. Παύλου μελέτη συστηματι-
κῆ, — ἄλλον χαρακτῆρα βεβαίως ἔχει ὁ Ἀπ. Παῦλος τοῦ
ἀειμνήστου Σ. Παγανέλλη—ἡ παρούσα μονογραφία πλη-
ροῦ πραγματικῶν κενόν, κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον
ἐν τῇ συγγραφῇ τῆς ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ σπουδαιότε-
ραι τῶν περὶ τοῦ ἀποστόλου πραγματειῶν ἐν ταῖς κυριω-
τέραις εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Ὁρθῶς δὲ λέγει ὁ σ. ὅτι ὁ
ἀπ. Παῦλος κατέχει τὴν σπουδαιότητα τῆς θεοῦ ἐν τῇ ἱστο-
ρίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ μετὰ τὸν θεῖον Ἰδρυτὴν τῆς χρι-
στιανικῆς θρησκείας. Διότι ὁ Παῦλος ἐνεφανίσθη ὡς μο-
ναδικὴ προσωπικότης, μὴ ἔχουσα τὴν ἀντίστοιχον καὶ πα-
ράλληλον ἐν ὅλῃ τῇ ἀνθρώπινῃ ἱστορίᾳ. Χάριτες δ' ὀφεί-
λονται εἰς τὸν σ. τοῦ παρόντος ἔργου, ἐν ᾧ ἐν γλώσσῃ
ρεούσῃ καὶ μετ' ἀγάπης πρὸς τὸν βιογραφούμενον καὶ τὸ
μέγα του ἔργον ἐκτυλίσσειται ἡ ὅλη ζωὴ καὶ δράσις τοῦ
ἀποστόλου, εἰς τὸν ἀπαράμιλλον τοῦ ὁποίου ζῆλον ὀφεί-
λεται ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς
Ἰουδαίας καὶ τῆς Παλαιστίνης καθ' ὅλου.

Ἐκ τῆς νέας Ρουμανικῆς Θεολογικῆς Φιλολογίας.—
Κατὰ τὸν Μάιον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἰδρύθη ἐν Sibiu,
πρωτεύουσῃ τῆς ρουμανικῆς ὀρθοδόξου μητροπόλεως
τῆς Τρανσυλβανίας, ἡ ἔκδοσις *Seria Scrierilor Teologice*
(Σειρὰ Θεολογικῶν συγγραμμάτων), παραλλήλως δὲ πρὸς
αὐτὴν καὶ ἡ *Seria Scrierilor Didactice* (Σειρὰ διδασκτικῶν
συγγραμμάτων) Ἀὔται αἱ δύο σειραὶ ἀποτελοῦν νέαν συμ-
βολὴν εἰς τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ πα-
ρελθόντος αἰῶνος ἐπιτευχθέντα, ὅταν ὁ μέγας Μητροπο-
λίτης Andrei Seguna (1808—1873) ἀποκατέστησε τὴν κατὰ
τὸ 1700 καταργηθεῖσαν Τρανσυλβανικὴν Μητρόπολιν.

Τῶν ἐκδόσεων τούτων ὁ ὑποκινητὴς καὶ ἐμφυχωτὴς
τυγχάνει ὁ σεβ. Δρ. Νικόλαος Balan, ὁ πρῶτος Μητρο-
πολίτης τῆς Τρανσυλβανίας μετὰ τὴν εἰς τὴν Ρουμανίαν
προσάρτησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ζηλωτὴς τῆς προό-
δου τῆς Θεολογικῆς Ἐπιστήμης, καθ' ὅσον ἐχημά-
τισε καὶ Καθηγητὴς τῆς ἐν Sibiu Θεολογικῆς Ἀκαδη-
μίας καὶ Ἰδρυτὴς τοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ *Revista Theo-
logica* ὡς καὶ τῆς *Biblioteca Bunului Pastor* (Βιβλιοθή-
κης τοῦ Καλοῦ Ποιμένου). Πρὸς τῇ ταιαύτῃ ὑπεστηρίζει
τῶν ρουμανικῶν θεολογικῶν γραμμάτων ἡ Α. Σ. μερμινῶ
καὶ περὶ τῆς πορφώσεως θεολόγων φοιτητῶν, ἐξ ὧν ἀπο-
στέλλει καθ' ἕκαστον ἔτος ἓνα ἢ καὶ περισσότερους ἐν-
ταῦθα εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς τὰς σχολὰς τῆς Δύσεως. Διὰ
τῆς προμνημονευθείσης *Seria Scrierilor Teologice* ἡ Α. Σ.
ἐπιθυμεῖ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῶν νέων θεολό-
γων συγγραφέων. Οὕτω ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1933 μέχρι τοῦδε
ἐνεφανίσθησαν ἐν αὐτῇ 4 συγγραμματα, τοῦτέστιν τοῦ
S. Boulgacoff «Ἡ Ὁρθοδοξία» μεταφρασμένη ρουμανι-
στὶ ὑπὸ τοῦ N. Grossu, φοιτητοῦ ἐν Μόναχῳ, τοῦ τέως
τροφίμου τῆς Θεολογ. Σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπι-
στημίου διακόνου J. Popovici «Ἡ Εὐχαριστικὴ Ἐπίκλη-
σις» (354 σελ.), τὸ σπουδαιότερον τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ
ἐκδόσει ταύτῃ ἐμφανισθέντων βιβλίων, εὐμενέστατα κρη-
θέν ὑπὸ τῶν θεολογικῶν καὶ καθ' ὅλου ἐπιστημονικῶν ἐν
Ρουμανίᾳ κύκλων ἐν αὐτῷ ὁ σ. ἀποδεικνύει τὸ βάσιμον
τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας. καθ' ἣν τὰ στοιχεῖα τῆς
Θείας Εὐχαριστίας, τοῦτέστιν ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, με-
ταβάλλονται εἰς τὸ αἶμα καὶ τὸ σῶμα τοῦ Σωτήρος κατὰ
τὴν στιγμὴν τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐχὶ
δὲ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκφωνήσεως «Λάβετε φαγετε»
καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες», ὡς ἐσφαλμένως διςχηρι-
ζοῦνται οἱ καθολικοὶ εἰς τὸν αὐτὸν ὀφείλονται καὶ τὸ σύγ-
γραμμα «αἱ ἀρχαὶ τοῦ Νεστοριανισμοῦ», ἰδιαίτερος ἀσχο-
λούμενον περὶ τοὺς ἀναθεματισμοὺς τοῦ Κυρίλλου τὸ τε-
λευταῖον δὲ μέχρι τοῦδε ἐμφανισθέν σύγγραμμα εἶναι
«Ἡ παρὰ τοῖς καθολικοῖς λατρεία τῆς τρεῖς τοῦ Ἰη-
σοῦ» ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ Δρ. V. Lazarescu, ἐκλεγέν-
τος κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1933 Ἐπισκόπου μᾶς τῶν
Ἐπισκοπῶν τῆς Τρανσυλβανίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ὁ
σ. λύει ἅπασ δια παντός πρόβλημα τὴν ἐπίμαχον μεταξὺ
τῶν ὀρθοδόξων καὶ καθολικῶν. Ταῦτα ἔργα ἵνα χα-
ροῦν οἱ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος εὐρυ-
σκόμηνοι ἀγαπητοὶ μας ἀδελφοὶ μανθάνοντες ὅτι καὶ
ἡμῖν τοῖς Ρουμάνοις ὑπάρχουσι ἐργαταὶ ὑπὲρ τῆς δόξης
τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἐν Ἀθήναις

Grigorie T. Marcu

— Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α —

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΙ

Τὸ τοπικὸν συμβούλιον ΟΔΕΠ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως
Καστορίας διακηρύττει ὅτι, ἐκτίθειται εἰς πλειοδοτικὴν
δημοπρασίαν ἐκποιήσεως, ἐνεργηθῆσασμένη δι' ἐνσφραγι-
στων προσφορῶν τὰ ὑπ' ἀριθ. 330, 331, 332, 333, 334,
335, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353,
354, 355, 357, 358, 310, 311, 312, 313, 314, 317, 318, 319,
320, 322, 337, 338, 341, 359, 346 τοῦ Μετοχίου Ταξιαρ-
χῶν Τσοῦκας, τὰ ὑπ' ἀριθ. 391, 392, 394, 375, 376, 361,
362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 377, 378, 382, 384, 385,
386, 387, 389, 390, 388, 379, 380 καὶ 360 κτήματα τῆς ἱε-
ράς μονῆς ἁγίων Ἀναργύρων, τοῦ Μετοχίου ἁγ. Νικολάου
Σλιβένης. Ἡ δημοπρασία θὰ ἐνεργηθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν
ὁρων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ σχετικοῦ Προεδρικοῦ
Διατάγματος. Ἡ δημοπρασία ἐνεργηθῆσεται ἐν Καστορίᾳ
εἰς τὸν συνήθη τόπον τῶν δημοπρασιῶν τὴν 29ην Ἀπρι-
λίου 1934, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10-12 π. μ. ἐνώπιον
τῆς νομίμου ἐπιτροπῆς. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Τοπικοῦ Σλίου
ΟΔΕΠ Καστορίας.

Τύποις «Φοῖνικος», Ὀδὸς Σταδίου 41, Ἀθήναι